



КАСПИЙ
ЖАҒАЛАУЫ ЕЛДЕРІ
ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫ
ЖАЛҒАСАДЫ

2-бет



ҰЛТ ҰСТАЗЫ
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
ДЕҢГЕЙДЕ
ҰЛЫҚТАЛАДЫ

2-бет



«Ақ жол»:
«АЛАШҚА ТАҒЫМ»
ШЕРУИН ЖАЛПЫҰЛТТЫҚ,
МЕМЛЕКЕТТІК ДЕҢГЕЙДЕ
ӨТКІЗУДІ ТАЛАП ЕТЕМІЗ

4-бет

ҚАЗАҚҰНИ

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚОҒАМДЫҚ - САЯСИ АПТАЛЫҚ

www.qazaquni.kz

qazaquni2000@gmail.com

2000 жылғы 11 тамыздан шыға бастады

№26 (1000) 4.07.2022 жыл

АТҚАРУШЫ БИЛІК

ХАЛЫҚҚА МІНСІЗ ҚЫЗМЕТ ЕТУГЕ МІНДЕТТІ



ҰЛТСЫЗДЫҚПЕН КҮРЕСУГЕ ҮНДЕДІ

– Сіз естіген, көрген оқиғаларды ұмытпай есте сақтайсыз ба? Ғабиден аға мырс етіп күлді. «Шикілігімді байқап қалды-ау», – деп іштей қысыла түстім. – Өз басым көргендерінің мыңнан, жүзден бірін ғана есте сақтап отырса да сол адам кемеңгер, дана болар еді деп ойлаймын. Далаға шықсаң, қыбырлап құрт та, құмырсқа да жүр. Өсімдіктер жайқалып, тау-тас түнеріп тұр. Сол көргеніңнің қайсысы ұмытылмайды? Жалт етіп мыңнан бірі ғана есте қалады емес пе? Бәрі адамның ішіне сыймайды. Оқиға – океан.

8-9
бет



Саяси жаңғыру болмаса елімізді дамытып, ауқымды әлеуметтік-экономикалық өзгеріс жасау мүмкін емес екенін түсіндік. Бұл бағытта бірқатар қадамдар жасалып, мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев саяси реформалардың бірнеше топтамасын ұсынды. Соның аясында қоғамды демократияландыруға бағытталған бірқатар маңызды бастама жүзеге аса бастады. «Біз Президенттің өкілеттігін біртіндеп қысқарта отырып, Парламенттің рөлін айтарлықтай арттыруымыз керек. Сол арқылы мемлекетіміздің институционалдық тұғырын нығайтамыз. Шын мәнінде, елімізде өкілді билік тармағы мықты болуы қажет. Халықтың сенім мандатына ие болған депутаттарға жоғары жауапкершілік жүктеледі» – деген болатын Қазақстан халқына Жолдауында.

3
бет

ЕРКІНДІКТІҢ ДЕ ШЕГІ БАР

Қаллеки театры сахнасында – Баян сұлу мен Қозы Көрпеш. Авторы заңғар драматург Ғ.Мүсірепов. Сахналаған – Мәскеу қаласынан келген қазақ қызы Г.Балпейісова. Режиссер Гүлназдың екінші жұмысын көріп отырмын. Бірінші жұмысындағыдай (Қаракөзді айтам) дәстүрлі түсініктен бәрібір де алшақ кеткенін аңғару қиын емес. Өзіндік орны бар трагедияның поэтикалық, романтикалық рухын тағы да өзінше пайымдаған.

7
бет



Садық
ЖАНЫҚҰЛ:

**ОРЫСША БІЛМЕЙМІН,
БІЛУГЕ МІНДЕТТІ
ДЕ ЕМЕСПІН!
СОНДА МАҒАН
МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛДЕ
ҚЫЗМЕТ КӨРСЕТПЕУІ
КЕРЕК ПЕ?!**

5
бет

КУЛЬГИНОВ ОБ LRT:

«НАЗАД ХОДУ НЕТ». ПОЗАДИ – НУР-СУЛТАН!

LRT (легкорельсовый транспорт) все-таки будут достраивать! Об этом в интервью на днях сообщил аким столицы Алтай Кульгинов. Демонтаж конструкций обошелся бы в 20 млрд тенге. Проект создания пешеходных зон не подходит нашему климату. При этом использовать опоры в качестве альтернативного вида транспорта и запустить, к примеру, электрические автобусы, по словам акима, партнеры отказались: «Если мы будем расторгать договор, то у нас есть риск международного арбитража».



10
бет

«Ақ жол»:

«АЛАШҚА ТАҒЗЫМ» ШЕРУІН ЖАЛПЫҰЛТТЫҚ, МЕМЛЕКЕТТІК ДЕҢГЕЙДЕ ӨТКІЗУДІ ТАЛАП ЕТЕМІЗ!

Мәжіліс депутаты Берік Дүйсенбінов Алаш Республикасының 105 жылдығы туралы ҚР Премьер-Министрі Ә. А. Смайыловқа «Ақ жол» демпартиясының депутаттық сауалын жолдады.

Шежірелі Ұлытау жерінде өткен Ұлттық құрылтайдың І отырысында Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев Құрылтайдың басты жұмыстарының бірі – тарихи әділдікті орнату, ел тәуелсіздігі жолында құрбан болып, бүгінде ұмытылып кеткен ұлт тұлғаларын ұлықтап, есімдерін жаңғырту, тарихи оқиғаларға лайықты баға берудің маңыздылығын айтты.

Кешегі Ұлытаудағы құрылтай 1917 жылғы желтоқсандан Орынбор қаласында өткен Қазақ құрылтайының бүгінгі жалғасы болса, еліміздің тәуелсіздігінің іргетасы да осыдан 105 жыл бұрын құрылған Алаш Республикасы десек, қателеспейміз.

Алаш республикасының 1918-1920 жылдары алғашқы заманауи қазақ мемлекеті болып құрылғанын және егеменді сыртқы саясат жүргізгенін дәлелдейтін Алаш арыстарының хаттары мен тың деректері жақын арада Жапонияның Сыртқы істер министрлігінің мұрағатынан табылды.

Ол құжат – көрнекті Алаш қайраткері Райымжан Мәрсекұлының Алаш Орда Үкіметінің атынан 1919 жылдың қаңтарында Жапон үкіметіне тапсырған хаты мен Алаш Орданың Париж бейбіт конференциясына Мұстафа Шоқайдың аттаныуы – жаңа ғана дүниеге келген Алаш Ұлттық Республикасын қайткен күнде де сақтау, халықаралық



қауымға мойындату мақсатында атқарған саналы да жоспарлы іс-қимылының айғағы.

Естеріңізге аяла кетейік, «Ақ жол» демократиялық партиясы 2014 жылдан бері саяси қуғын-сүргін құрбандарын еске алу мақсатында «Алашқа тағзым» шеруін барлық аймақтарда жыл сайын жүйелі түрде өткізіп келеді. Өкінішке орай, бұл шараны жетінші жыл өткізгенімізге және ресми рұқсат сұрағанымызға қарамастан, барлық облыс/қала әкімдіктерінен тыйым салынып отыр.

Алайда, тағы да сол әкімдер, өткен ғасырдың басында 4 миллионнан аса қазақты аштықпен азаптап, сол кездегі халқымыздың 70 пайызын жалмаған тоталитарлық жүйенің көсемі Сталин мен Берияның

бейнелерін қолдарына ұстап, «Бессмертный полк» сияқты мән-мағынасыз шерулерді өткізуге рұқсат берген.

Ал қиын-қыстау кезеңде Ұлт үшін саналы түрде өз өмірлерін құрбандыққа шалған Алаш арыстары мен өз ата-бабаларының әруақтарына тағзым етуден қорыққан қала/облыс басшыларының «қоян» тіршілігін қалай түсінуге болады? Отыз жыл тәуелсіз ел болсақта, олар құлдық санадан арыла алмай жүр ме?!

Оның үстіне, біздің елімізде саяси қуғын-сүргін және ашаршылық құрбандарын еске алу рәсімдері облыс орталықтары мен бас қалалардың үлкен аландарында халықтың жаппай қатысуымен өтпейді. Мысалы, Елордада

бұл шара «жетім қыздың тойындай», «Ақмол» ауылында, көзден тасағандай, жаттанды ұрлық жасағандай, жаттанды сөздер айтып, «тиіп-қашып» қатысатын шарасына айналған.

Сонымен қатар 2020 жылы «Ақ жол» партиясының депутаттары, елін, ауылын аштықтан, азапты ажалдан аман алып қалуға тырысып, қызылдардың тоталитарлық қанішер саясатына қарсы шығып қарулы көтерілістерге қатысқан, «басмаш» деген мазақ аттан арыла алмай жүрген батыр бабаларымызды толық ақтап алу жөнінде депутаттық сауал да жолдаған болатынбыз.

Тарихшылардың деректері бойынша, қазақ даласында Сарқан, Балхаш, Қазалы, Қаракұм, Ырғыз, Атбасар, Са-

рысу, Созақ, Адай деген атпен белгілі болған 300-ден аса көтеріліс орын алған.

Бірақ, Үкімет тарапынан «Ақ жол» фракциясына берілген құрғақ ресми жауабы бізді қанағаттандырып отырған жоқ. Онда Алаш әскерінің қатарында соғысқан және жоғарыда аталған ұлт азаттық қарулы көтерілісіне қатысқан батыр бабаларымыз туралы ешқандай ақпарат, зерттеу таппадық делінген.

Мемлекет басшысы Елордада Алаш арыстарына арналған ескерткіштің ашылуында: «... Жыл өткен сайын Алаштың абыройы асқақтап, беделі биіктей береді. Олардың атқарған ісі ешқашан маңызын жоғалтпайды. Себебі, ұлт мүддесі, ел қамы деген ұғымдар – мәңгі құндылықтар», – деген болатын.

Осы орайда, «Ақ жол» партиясы Мемлекет басшысының әділетті «Жаңа Қазақстан» құру туралы игі бастамаларын қолдай отырып және тарихи әділдікті де қалпына келтіру мақсатында:

біріншіден, Мемлекеттік комиссияның атқарған жұмысын Бұқаралық ақпарат құралдарында тұрақты түрде жариялап, саяси қуғын-сүргін құрбандарын ақтаумен қатар, назардан тыс қалған ұлт-азаттық көтеріліс құрбандарын да анықтап, оларға қатысты тарихи деректерді зерттеп-зерделеуді жалғастыруды;

екіншіден, Алаш Республикасының 105 жылдығына орай «Ақжол» партиясының бастамасын қолдай отырып, биылдан бастап «Алашқа тағзым» шеруін жалпыұлттық, мемлекеттік деңгейде өткізуді талап етеміз.

«Ақ жол» фракциясының депутаттары

ОНЛАЙН БУХГАЛТЕРИЯ САЛАСЫНДА БИЗНЕС ЖҮРГІЗУГЕ ТЕҢ ЖАҒДАЙ ЖАСАУ КЕРЕК

«Ақ жол»: Онлайн бухгалтерия саласында бизнес жүргізуге тең жағдай жасау керек. Фракцияның тиісті депутаттық сауалын Мәжіліс депутаты Ғани Хамзин жариялады.

ПРЕМЬЕР-МИНИСТРДІҢ
ОРЫНБАСАРЫ – ҚАРЖЫ МИНИСТРІ МЕН
ҚАРЖЫ НАРЫҒЫН ҚОРҒАУ ЖӘНЕ
ДАМУ АГЕНТТІГІНІҢ ТӨРАЙЫМЫНА

Жеке компаниялар жүргізген Бухгалтерлік қызметтер нарығын талдау ШОБ-тің әрбір екінші субъектісі есеп айырысу және салықтарды төлеу, салық есептілігін тапсыру және бастапқы есепке алу құжаттарын жасау бөлiгiнде қиындықтарға тап болатынын көрсеттi. Себебi, шағын бизнес үшін бухгалтер жалдау қымбатқа түседi, ал есептiң сан алуан түрi бар. «Ақ жол» ҚДП партиясы бұл мәселенi бұқаралық кәсiпкерлiкке кедергi келтiретiн негiзгi факторлардың бiрi ретiнде бiрнеше рет көтердi.

Нарықта Payday, Buhta, MyBuh және т.б. онлайн бухгалтерия сервистерi бар, олар ШОБ-қа есеп жүргізуге көмектеседi және демократиялық бағалар бойынша қызмет көрсетедi. Олардың

көпшiлiгiнде бизнестi сыртқа шықпай-ақ «таза» етiп басқаруға көмектесетiн мобильдi қосымшалар бар. Сондай-ақ, мемлекеттiк порталдарға жүктеме айтарлықтай төмендейдi, өйткенi есептердi тапсыру мерзiмi бойынша дұрыс толтырылмаған нысандар мен кешiгулер жоқ.

Сонымен қатар, Қаржы министрлiгi өзiнiң e-Salyq Business мобильдi қосымшасын әзiрлеуде. Ол әлi өз жұмысын бастамады және жеке нарықтағы қызметтерден айырмашылығы тест режимiнде бақылануда. Бiрақ қазiрдiң өзiнде бәсекелестiкке қарсы артықшылығы бар. Сонымен, «Бухгалтерлiк есеп және қаржылық есептiлiк туралы» Заңға сәйкес, жеке кәсiпкерлер, егер салық заңнамасына сәйкес шағын бизнес субъектiлерi үшін арнайы салық режимдерiн қолданса, бухгалтерлiк есептi жүргiзбеуге (бастапқы құжаттарды жасау мен сақтаудан басқа) және қаржылық есептiлiктi жасамауға құқылы.

Арнайы салық режимдерiне арнайы мобильдi қосымшаны пайдалану жатады. Салық кодексiнiң 686-1-бабында уәкiлеттi орган әзiрлеген мобильдi қосымша, яғни e-Salyq Business түсiнiледi.

«Ақ жол» партиясы кәсiпкерлерге мобильдi қосымшаларды пайдалану кезiнде осындай жеңiлдiктер берiлетiнiн көзiңдейдi. Алайда, мемлекеттiк мобильдi қосымшаның монополиялық жағдайын заңнамалық деңгейде бекiту «Жаңа Қазақстан – Әдiлеттi Қазақстан» қағидасына сәйкес келмейдi. Жеке компанияларға осындай қызметтердi көрсетуге және оларға ұқсас преференцияларды беруге мүмкiндiк беру керек.

Сонымен қатар, e-Salyq Business мемлекеттiк органның қарамағында болғандықтан, оған жеке меншiк иелерi армандаған мобильдi қызметтер тiкелей қосылады. Олар ашық қызметтер тiзiмiнде жоқ. Қаржы министрлiгi кәсiпкерлерден артықшылық ретiнде сервистер мен мемлекеттiк деректер қорына тiкелей қолжетiмдiлiктi пайдаланады.

Smart Bridge порталында ашық сервистерге қосылуға шағымдар да бар. Payday компаниясы екi қызметке қосылуына жарты жыл уақыт кеттi, оның өзi жетекшiлiк ететiн қаржы вице-министрiмен ресми хат алмасудан кейiн ғана мүмкiн болды. Кәсiпкерлердiң пiкiрлерiнде қалдыратын ескертулерi мен сұрақтары бiрнеше ай бойы жа-

уапсыз қалуда. Бұл e-Salyq Business қосымшасының кезектi «бәсекелестiк артықшылығы». Smart Bridge порталындағы ашық сервистердi қосу жөнiндегi сұрауларға баяу әрекет етуге жауапты шенеунiктер үшін қатаң мерзiмдердi сақтай және жаза енгiзе отырып, бұл процестi автоматтандыру қажет.

Жоғарыда айтылғандарға байланысты «Ақ жол» ҚДП фракциясы мыналарды талап етедi:

1. Салық кодексiне өзгерiстер енгiзу. e-Salyq Business -ке ұқсас, жеке әзiрлеушiлер әзiрлеген және басқаратын мобильдi қосымшалар арнайы мобильдi қосымшаның мәртебесiн алуға мүмкiндiк беруi керек.

2. Монополияға қарсы заңнаманы сақтау және «yellow pages rules» қағидатына сәйкестiк тұрғысынан E-Salyq Business әзiрлеу және қаржыландыру фактiсiн талдау.

3. Онлайн бухгалтерия саласында бизнес жүргiзу үшін тең жағдай жасау. Ашық сервистер тiзiмiн кеңейту, ал қолжетiмдi сервистерге уәкiлеттi органдар тарапынан тиiстi жұмысты ұйымдастыру.

Құрметпен, «Ақ жол» партиясы фракциясының депутаттары

МӘЖІЛІСТЕ ҚАЗАҚША СӨЙЛЕЙТІН ӨЗГЕ ҰЛТ ӨКІЛДЕРІ КӨБЕЮДЕ

Құрығанда өзекке теуіп жатқандар өзіміздің қазақтар...
ҚР Парламенті Мәжілісінде мемлекеттік тілде сөйлейтін өзге ұлт өкілдері көбейіп келеді. Белгілі Мәжіліс депутаты Геннадий Шиповскихтің таза қазақша және қазақ бояумен сөйлейтіні сонша, оған алғаш кездескенде: «Орысша білесіз бе?» – деп сұрауға мәжбүр болған едік...

Парламентке келгелі тек қана қазақша сөйлеп келе жатқан Фахридин Қаратаев бұрыннан өзіміз ғой, бұл қатарды Мәжілістің VII шақырылымында депутат Наталья Дементьева толықтырды. Содан соң депутаттар Снежанна Имашева, Артур Платонов, Екатерина Смышляева, Вера Ким, Илияс Буларовтар жақсы жалғастырғанын жазған едік кезінде.

Енді міне, Мемлекеттік тілде сөйлейтін мемлекеттік тілде депутаттар қатарына тағы да екі депутат - Вакиль Набиев пен Андрей Линник қосылды.

Мәжілістің кейінгі жалпы отырыстарында Мемлекеттік тілде жап-жақсы баяндама жасаған Вакиль Гусейнұлы мен Андрей Григорьевичтің екеуі де енді депутаттық сауалдарды үнемі қазақ тілінде жасамақшы.

«Ақ жол» фракциясы мүшесі Андрей Линник талқылауда



қазақша сөйлеп жатқанда, маған көрші отырған депутат, қазақшаны бізден кем сөйлемейтін Снежанна Имашева:

«Өзге ұлт өкілдерінің бәрі қазақша сөйлеуден жарысып, қазақ боп кетті! Сізге қарата айтарым, «Доцент! заставит» деген осындай-ақ болатын шығар!» – дейді әдемі әзіл араластырып.

Иә, көп рахмет, Мемлекеттік тілде сөйлеп, Азаматтық көрсетіп, жаңа дәуірмен бірге жаңарып жатқан патриоттік депутаттарға! Құрығанда өзміздің кейбір қазақтар ғой Қазақ Парламентінде отырып, Ресей Думасында отырғандай Ресей тілінде сөйлеп жүрген...



Халық қалаулыларына халық талабын орындауға тура келетін заман келе жатыр.

Жоғарыда аталған депутаттардай, заң шығаратын орында отырғасын, заң талабын орындап, Мемлекеттік тілде сөйлеу заңды болады!

Мемлекеттік тілде сөйлей алмайтын, бірақ мемлекеттік қызметте отырған кейбір министрлер мен әкімдерге осылай үлгі көрсету керек.

Мемлекеттік тілді міндеттеу - мемлекеттің міндеті!

Қазымбек ИСА,
Қазақ үні



Садық ЖАНЫҚҰЛ:

ОРЫСША БІЛМЕЙМІН, БІЛУГЕ МІНДЕТТІ ДЕ ЕМЕСПІН! СОНДА МАҒАН МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛДЕ ҚЫЗМЕТ КӨРСЕТПЕУІ КЕРЕК ПЕ?!

креслосын ғана ойлап, сол үшін Мемлекеттік тіл мүддесін қорғауды құрбан етуді доғаратын кез жетті! Енді ел оған төзбейді! Әлсіз, уақыты өткен бейшара Тілдер туралы Заң жұмыс істемегесін, ел осылай өздері Мемлекеттік тіл мәртебесін қорғау үшін күресуде! Тілді қорғағаны үшін тіл күрескері Қуат Ахмет елден кетуге мәжбүр болды! Енді жаңаған Қазақ елінде, жаңа жүйеде неге Мемлекеттік тіл - Мемлекеттік мүддені қорғағаны үшін Қуат бауырымызды елге қайтару алмаймыз?! Оның қалай кетуге мәжбүр болғанын, оған қандай кінә тағылғанын, ондай кінәні кез келген адамға тағуға болатынын, (сонда ешқайсымыз заңмен қорғалмағанбыз), біз жақсы білеміз. Біздің елде Тәуелсіздік алғанымызға 30 жылдан асса да, Мемлекеттік тіл туралы заң жоқ әлі күнге дейін?! Басқа Кеңес одағынан тәуелсіздік алған елдің бәрі Мемлекеттік тіл туралы заң қабылдап, бұл өте өзекті де, маңызды, ұлттық намысты айқындайтын мәселені баяғыда дұрыс шешіп алған. Осыдан екі ай бұрын «Ақ жол» фракциясының депутаттық сауалында жариялағанымыздай, Мемлекет басшысынан бастап, барлығымыз Мемлекеттік тілді қорғауымыз керек! Қорғауымыз керек!

Ол Мемлекеттік тіл туралы заң қабылдауды, ол үшін Конституцияның тіл туралы бабында Мемлекеттік тіл мәртебесін

жеке дара айқындауды талап еткен депутаттық сауалға 41 депутат қол қойды. Кейбір депутаттар ел алдында жалғандыққа барып, «Қазымбек Иса ол депутаттық сауалды бізге жіберген жоқ» деп өтірік айтып, ақталып жүр екен. Біріншіден, ол депутаттық сауал 107 депутаттың көзінше жарияланды. Екіншіден, депутаттардың көбісі өздері хабарласып, қолдайтынын айтып, қол қойды. Үшіншіден, ол депутаттық сауал осы мемлекеттік тілді қорғауға ар-намысы жетеді-ау деген жалпы депутаттардың 80 пайызының жеке уатсабына жіберілді.

Өте дұрыс, өзекті мәселе көтеріп отыр Садық бауырымыз.

Садық Жанықұл негізі ағылшын, араб, түрік тілдерінен бастап 6 тіл біледі орыс тілін білмесе де. Сондықтан ҰЛТ-ТЫҚ ҰСТАНЫММЕН «ОРЫС ТІЛІН БІЛМЕЙМІН» ДЕП, МАҚТАНЫШ ПЕН, ресми мәлімдеп, МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛДІҢ НАМЫСЫН ҚОРҒАП ТҮР!

Бәріміз осылай, Садық бауырымыздай Мемлекеттік тіл қорғаны болуымыз керек.

Мен Алматыға енді барғанда ешқандай жұмысым болмаса да, міндетті түрде осы «Рахат палас» қонақүйіне барып, осы қызбен (егер ол уақытқа дейін қонақ үй әкімшілігі шара қабылдап, жұмыстан шығармаса), Мемлекеттік тілде сөйлесемін!

Қазымбек ИСА,
Қазақ үні

БҰРЫНҒЫ ПОСТКЕҢЕСТІК ЕЛДЕРДІҢ БАРЛЫҒЫ МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛІН ЗАҢНАМАЛЫҚ НЕГІЗДЕ БАЯҒЫДА ШЕШІП АЛҒАН

Қадірлі замандас інім Махат! Маған 17 маусым күні арнайы хат жазып, туған күніме қатысты жылы лебізінді білдіріпсің. Рахмет. Сонымен қатар тілге, мемлекеттік билікке, биліктің тұтқасынан айырылғысы келмейтін аға ұрпақтың кейбір өкілдеріне байланысты менің пікір білдіруімді сұрапсың. Денсаулық жағдайыма қатысты жауап хаттымды кештеу жазып отырмын, айыпқа бұйырмасың деп ойлаймын. Тіл-қазақ қоғамының жауапкершілігіне айналды. Бұрынғы посткеңестік елдердің барлығы ұлттық тілін заңнамалық негізде баяғыда шешіп алған. Мысалы, латыштарға қарағанда орыстардың саны көп Латвияның өзінде латыш тілін білмейінше ол мемлекетте нан тауып жей алмайсың. Міне рухы мықты ұлт!

Иранда парсылар халықтың үштен бірінен сәл ғана асатын. Бірақ парсы тілі осы елдің бірден бір мемлекеттік тілі. Иранда тұрып жатқан 25 млн азербайжандардың тілінде бір мектеп, не бір газет, не бір телеарна жоқ, өйткені Иран мемлекетінің иесі парсылар, мемлекет тек парсы ұлтының мүддесіне ғана қызмет етеді. Кезінде Түркияның Сыртқы істер министрі болған Тансу Чилер Жапонияға барған ресми сапары кезінде өзіне журналисттің ағылшын тілінде қойылған сұрағына ағылшын тілінде жауап бергені үшін, еліне келгеннен кейін түрік тілінің, Түркияның беделіне нұқсан келтірді және Түркияның тіл туралы заңын бұзды деп сотқа тартылған. Міне ұлттық тілді құрметтеудің, тіл заңдылығын сақтаудың ғажап үлгілері. Біздің де алдыңғы толқын ағаларымыз парламент қабырғасында қазақ тілін қаншама рет шырылдап тұрып көтерді. Біздер де ақылмыз жеткен жерге дейін айттық. Басшылардан сөз де естідік. Бірақ азаматтық ұстанымымы өзгерте алмадық екенмін.



Сол баяғы жартас... амалымыз жетпей жатыр. Тәуелсіз ел болды деген отыз жылдың ішінде екі ғана заң осы мемлекеттің атын иемденген ұлттық тілінде жазылған. Жылайсың ба, күлесің бе? Намыс, ұят, ұлттық рух бізде жоқ па? Ұлтымыздың көптеген шенеуніктері өз тілін білу міндет емес, өзге тілдерді білу мәдениеттілік пен сауаттылықтың көрсеткіші деп санайды. Отыз жылда саналық отарсыздандыруға байланысты мемлекет мардымды жұмыс жасай алмады. Оны мен мойындаймын. Отарсыздандыру үшін оқу орындарын (балабақша, орта мектеп, ЖОО) шүйелік түрде ұлттық бағытқа ауыстырып, мемлекеттік тілде сапалы оқу құралдары мен білікті мамандарды дайындап шығаруымыз керек еді. Екіншіден, елдегі мемлекеттік тілдегі танымдық ұлттық бағытта ақпарат беретін барлық ақпарат құралдарына, кино, театр, телеарналар т.б. үлкен қаржылай қолдау көрсетіп, ұлттық тәрбие, дәстүр, білім, еңбек құндылықтарын үнемі дәріптеп отыратын саналы ұрпақ тәрбиелеуге ықпал ететін құндылықтарды шығарып отырылуы керек еді. Үшіншіден, ең бастысы мемлекеттік тілді білмейінше халыққа қызмет көрсететін барлық мемлекеттік орындарда жұмысқа тұра алмайтындай орта қалыптастыруымыз керек еді. Барлығы да «керек еді мен өттегенаймен» кетті. Тек біздің мемлекетте ғана өзінің ұлтының тілін қорғайтын аты дардай Қазақ тілі қоғамы бар. Пародокс. Басқа мемлекетте мұндай ұйым жоқ. Махат, біле білсек ұлттық тіл сол ұлттың рухын көтеретін ғана емес, сол ұлтты ұлы максаттарға жұмылдыра алатын үлкен күш, мықты идеология. Көпшілігіміз осыны түсіне алмай келеміз. Сенатор ретінде тілге қатысты мәселелерді бірнеше рет көтердік. Нәтиже шықпады. Саяси ерік, жігер, батылдық жетіспей жатыр. Бұл мәселені бәлкім сөйлердің ұрпақтарыңыз шешер. Біздің ұрпақтың бойындағы жалтақтық пен сатылғыштық, жағымпаздық пен тойымсыздық сияқты құдай атқан қасиеттер жас буынның бойына аулақ қолын деп тілеймін. Осы кезге дейін нағыз мемлекет қайраткерлерін дайындай алмадық, тек «команда» қайраткерлерін дайындап жібердік. Қолымыздан келмеген дүниелер көп ғой... жас ұрпақтың алдында парызымыздан қарызымыз көп, сол үшін кешірім сұраймын. Хаттың жалғасын келесіде жазармын.

Мұрат БАҚТИЯРҰЛЫ,
Сенат депутаты

Есенов университеті Теңіз академиясында «VS мәдениет сапасын бақылау» бойынша білім беру сапасын тәжірибемен қамтамасыз ету жүйесі жөнінде техника ғылымдарының докторы, Теңіз академиясының профессоры Жолдыбай Жұмаевпен сұхбат құрудың сәті түсті. Әңгімеміздің басында сұхбаттасуымызды оқырман қауымға Жолдыбай Жұмаұлының докторлық жұмысын теңіз тақырыбына қорғаған тұңғыш кәсіби маман екенін айта кеткен атртық болмас.

— Жөке, алдымен оқырмандарға өзіңіз туралы айта кетсеңіз. Кәсіптегі жетістікке жету жолыңыз қалай басталды?

— Бейнеу ауданы, Ақжігіт совхозында қарапайым жұмысшы отбасында 1963 жылы дүниеге келдім. Ана Жансұлу Әкімбаева мектеп-интернатта аспазшы болып жұмыс істеді. Өте мейірімді, кез-келген адамға жаны ашитын, көмек бергісі келіп тұратын жан еді. Сондықтан ауыл адамдары оған «Жанбала» деген ат берген. Әкем Ұлы Отан соғысына қатысқан майдангер Жұма Көшенов Ақжігітте екі жерде жұмыс істеді. Жаз-

муникациялар академиясының Ақтау филиалын ашты. Филиал директорлығына Б.Дүйсембаевты тағайындады. Баймұханбет Мәдиұлы балабақша ғимаратын қайта құрылымдап, лабораториясын жабдықтап, кітапханасын оқулықтармен толтырып, практикалық кабинеттерді жасақтап, филиалды толық құжаттандырды.

Жаңа оқу орнына білікті мамандар іздеп, кафедраларды маман оқытушылармен толықтыру кезінде мен директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары қызметіне тағайындалып, су көлігі мамандығына бетбұрдым. ҚазККА Ақтау



Жолдыбай ЖҰМАЕВ:

ҚАЗАҚ ЖАСТАРЫ ТЕҢІЗШІЛІККЕ ҚҰЛШЫНАДЫ

да ауылға су беретін мекемеде, қыста совхоздың жылу беретін бу қазанында от жағушы жұмысын атқарды. Ол анам сияқты жұмсақ емес, өте қатал адам еді. Өтірік айтатын, көп сөйлейтін, мысқылшыл, боғауыз айтатын адамдарды көрсе, шыдай алмай қамшымен осып жіберетіні бар-тын. Сөйтсе де, ауыл адамдары әкемді жек көрмейтін. Әкем маған: «Балам, қара жұмыс жасаған күн осындай болады, мен ерте жетім қалып оқи алмадым, енді оқимын деп деп жүргенде әскерге алып кетті, армия аяқтала бергенде соғыс басталып кетті, — дейтін-ді. — Сенен сұрайтыным «оқы», «оқы» және «оқы»... «Әке, бұл Лениннің сөзі ғой» деп күлемін. «Жоқ, ол Лениннің сөзі емес, ол Алланың сөзі!» деген әкемнің сөздері жүрегімді дір еткізгені есімде қалыпты...

Сдейтін мен мектепте жүргенде-ақ алдыма үлкен мақсат қойдым. Оқуға түсем, оны бітіремін, тағы оқимын және қашан әкем болды дегенше оқи беремін деп... 1985-жылы әскерден келіп, Алматыдағы Қазақ политехникалық институтының Ақтау қаласындағы филиалына оқуға түсіп, оны «Машина жасау технологиясы» мамандығы бойынша ойдағыдай бітіріп, диплом алып, қатты қуандым...

— Шағын мемлекетіңіз — отбасыңыз туралы айта кетсеңіз.

— 1989 жылы 4-курста үйлендім, келесі жылы тұңғыш баламды дүниеге келді. «Бұл— менің Қуанышым, сен диплом алған соң, қуанып атын солай қойдым» — деді әкем. Ал маған: «бір диплом — «шикі-білім», тағы оқи балам!» деді. Сөйтіп мен 1990-жылы Ақтау университетінің ректоры Есберген Божановтың шақыртуымен оқытушы-стажер қызметін бастап кеттім. 1994-жылы қайтадан осы университеттің Алматыдағы аспирантурасына түсіп, 1996-жылы «Көтергіш-көлік машиналары» мамандығына арналған диссертациямды ойдағыдай қорғап, техника ғылымдарының кандидаты ғылыми дәрежесіне ие болдым.

Жыл өткен соң академик Рахымжан Абылқасымұлы Кабашев келіп, Алматыдағы М.Тынышпаев атындағы Қазақ көлік және ком-

муникациялар академиясында білім алдым. Оны тәмамдаған соң, төрт жыл Ресейдің Новороссийск қаласындағы адмирал Ф.Ф.Ушаков атындағы мемлекеттік теңіз университетінде оқыдым. Қазіргі таңда Есенов университетінің теңіз академиясы профессоры қызметіндемін.

Әйелім мектепте есепші, ұлым Қуаныш өз жолымды жалғап, Ресейден теңіз университетін бітіріп, қазіргі таңда Коламбия шипменеджмент шетел компаниясында мұнай тасымалдайтын танкер капитанының көмекшісі.

— Теңізшілік мамандықтың қыр-сырын танытып жүрген мамансыз. Өз іс-тәжірибеңізбен, жаңалықтарыңызбен бөлісе отырсыңыз...

— XXI ғасырда адамзаттың тұрақты дамуының ең маңызды шартты: «Білім беру жүйесі әлеуметтік интеллект сапасын, Адам сапасын арттырудың негізгі тетігі» болып табылады. ЮНЕСКО тұрақты даму мақсаттарына қол жеткізудің он жеті жолымен жүзеге асырылатын әлемді қайта құру жөніндегі қызметте «жан-жақты және әділ сапалы білім беруді және барлық адамдар үшін өмір бойы оқу мүмкіндігін ілгерілетуді» қамтамасыз етуге бағытталған төртінші мақсатты ерекше атап көрсетті. Тұрақты даму мақсаттарына «сапалы білім алу адамдардың өмір сүру жағдайларын жақсартады және тұрақты дамуды қамтамасыз ету үшін негізін қалайды» деп атап өтті.

Одан кейін «Болашақ» бағдарламасы бойынша, Нидерланды еліндегі Терсхеллинг қаласында Виллем Баренц атындағы Халық-

аралық Теңіз Институтында білім алдым. Оны тәмамдаған соң, төрт жыл Ресейдің Новороссийск қаласындағы адмирал Ф.Ф.Ушаков атындағы мемлекеттік теңіз университетінде оқыдым. Қазіргі таңда Есенов университетінің теңіз академиясы профессоры қызметіндемін.

Әйелім мектепте есепші, ұлым Қуаныш өз жолымды жалғап, Ресейден теңіз университетін бітіріп, қазіргі таңда Коламбия шипменеджмент шетел компаниясында мұнай тасымалдайтын танкер капитанының көмекшісі.

— Теңізшілік мамандықтың қыр-сырын танытып жүрген мамансыз. Өз іс-тәжірибеңізбен, жаңалықтарыңызбен бөлісе отырсыңыз...

— XXI ғасырда адамзаттың тұрақты дамуының ең маңызды шартты: «Білім беру жүйесі әлеуметтік интеллект сапасын, Адам сапасын арттырудың негізгі тетігі» болып табылады. ЮНЕСКО тұрақты даму мақсаттарына қол жеткізудің он жеті жолымен жүзеге асырылатын әлемді қайта құру жөніндегі қызметте «жан-жақты және әділ сапалы білім беруді және барлық адамдар үшін өмір бойы оқу мүмкіндігін ілгерілетуді» қамтамасыз етуге бағытталған төртінші мақсатты ерекше атап көрсетті. Тұрақты даму мақсаттарына «сапалы білім алу адамдардың өмір сүру жағдайларын жақсартады және тұрақты дамуды қамтамасыз ету үшін негізін қалайды» деп атап өтті.

Білім беру сапасының модельдік архитектурасы білім беру ұйымдарында мәдениет сапасын қалыптастыру процесінде құрастырылады. Мәдениет сапасын қалыптастыру барлық мүдделі тараптар шоғырлануы керек: білім беруді басқару және реформалау мәселелерімен айналысатын шенеуніктер мен басшылар, білім беру саласындағы ұйымдастыруды жүзеге асыратын жетекшілер мен менеджерлер, оқу сабақтары мен оқу процесін жүргізетін мұғалімдер, педагогтер және оқытушылар және білім алушылар. Осыған байланысты білім берудің әр деңгейінде өзіндік сапа тұжырымдамасын анықтап, сапаны қамтамасыз етудің тұтас жүйесін құру арқылы сапаны бақылаудан сапаны басқаруға көшу қажет. Оны қамтамасыз ету үшін сындарлы шаралар қабилдауымыз керек және тәжірибемен ұштастыру ең маңызды.

— Ақтаулық кәсіби теңізші мамандар туралы не айтасыз? Болашақ мамандар теңіздегі іс-тәжірибесін қалай өткізеді?

— Университет реформаларының және қайта құруларының негізгі мақсаты білім беру сапасын арттыруға бағытталғандықтан, біздің ұжым Теңіз академиясында: білім беру кеңістігінде жергілікті сапа мәдениеті, сапаны басқарудың республикалық дұрыс моделі және сапаны басқарудың халықаралық тиімді модельдерін қалыптастырдық.



Сапа мәдениеті білім беру процесінің барлық субъектілерінде және институционалдық, сонымен қатар өндірістік деңгейде, тәжірибе жетекшілері шешімдер қабылдай отырып, өндіріс менеджерлердің ойлау және әрекет ету тәсіліне баптау маңызды. Мысалы: алпыс күн қатарынан Халықаралық Ақтау теңіз сауда портында тәжірибеде болған студент академияға келгенде сол жердің жұмысшысы ретінде, порттың мәдениетімен оралады.

Осы орайда бізге қол ұшы берген Абай Түрікпенбаев, Ұлан Тлеуғали, яғни осы порттың жауапты басшылары өздерінің білікті, саналы, ақылды басшы екендігін көрсетіп қана қоймай, Қазақ Елінің патриоты екенін дәлелдеді. Себебі, Ақтау портының жұмысшы мамандары, сол территорияда ерсілі-қарсылы жүк тасып жүрген көліктер, тиіп-түсіру автоматты құрылғылары, жаңа технологиялы шет ел крандары, қаншама кемелер және темір жолмен тиеліп-түсіріліп жатқан вагондар мен пойыздар - осылардың бәрінің қауіпсіздігіне көз жұмып, Теңіз академиясының елу студентін (2-3 курс) тәжірибеден өткізем деуі — порт президенттерінің қазақ жастарына қолдау көрсетуі, тіпті ерлігі деуге болады.

— Қазақ жастарының кәсіби теңізші болуға қызығушылығы қандай? Кәсіби мамандыққа қалай машықтанады?

— Бүгінгі теңізшілік мамандықты кәсіби түрде менгеріп жатқан жастардың 90 пайызы қазақ ұлтының жастары. Демек, бұл мамандыққа қызығушылығы жоғары деген сөз. Биыл оқу бітірген түлектер 180 күн қатарынан Құрық теңіз сауда портында (Ақтаудан 60 км) паромда тәжірибе өткізіп, порт офистерінде жұмысшылармен бірге қызмет атқарып, өз жетістіктерін көрсетті.

Үш мезгіл тамақтану, жарты жыл порт мейрамханасында тұру, студенттердің мәдениетті, көзі ашық, саналы азамат, білікті маман болып оралуына жағдай жасады. Тәжірибе кезінде кәсіби білім алуына тұрақты назар аударып, жастарға жанашыр болып, сол портағы заманауи технологияларды менгеруді ұйымдастырған білікті маман Бегей Камидоллаевтың көмегі көп болды. Әрине алпыс студенттің болашағына мән берген порт әкімшілігі С.Ахметовтің еңбегін айтпай кетуге болмайды.

Сапаны басқарудың халықаралық тиімді моделіне «Каспий-шипсинг» су қатынастары компаниясында тоқсан күн кемеде жүзу тәжірибесінде болған 4-курсның кемежүргізушілер-студенттері арқылы халықаралық дәрежеге қол жеткіздік. Ең маңыздысы, бұл компания шілдеден бастап шет тілін білетін студенттерімізді «Вахтенный матрос» қызметіне, айына 1200 доллар айлық беретін жұмысқа алатын болды. Ол үшін бас директор Жандарбек Жанзақовқа ризамыз. Жаңбырбай Мизамбаев бастаған орынбасарлары студенттерге қауіпсіздік техникаларынан бастап, кемеде өздерін қалай ұстап жүрудің бәрін үйретті. Төрт жыл бойыға кіріп-шығып жүрген аудиторияға тіпті ақшамен қарамай студентке, кенеттен теңіз айдынына үш-төрт айға кету оңай емес. Биылғы қаңтардан бастап теңізде «Абай», «Қазақстан» кемелерінде тәжірибеден өткен студенттеріміз «нағыз теңізші» болып оралды.

— Сұхбатыңызға рахмет!

Қаллеки театры сахнасында – Баян сұлу мен Қозы Көрпеш. Авторы заңғар драматург Ғ.Мүсірепов. Сахналаған – Мәскеу қаласына келген қазақ қызы Г.Балпейісова. Режиссер Гүлназдың екінші жұмысын көріп отырмын. Бірінші жұмысындағыдай (Қаракөзді айтам) дәстүрлі түсініктен бәрібір де алшақ кеткенін аңғару қиын емес. Өзіндік орны бар трагедияның поэтикалық, романтикалық рухын тағы да өзінше пайымдаған. Ішкі сезімге тағы да жеңіл-желпі қараған. Соған қарағанда, әдебиетіміздегі лиро-эпикалық жырымды толық меңгермеген не менсінбеген деген ой келеді. Бәлкім, меңгерген де, менсінген де болар. Тек, кейіпкерлер мен көрерменді байланыстыратын тартыс шатқаяқ тартып кетіпті.



ЕРКІНДІКТІҢ ДЕ ШЕГІ БАР

басу бар. Олжастың ойыны бір келкі болып кеткен.

Үміт күткен бір сахна бар еді. Ол да ақталмады. Шығармада алысқан қол, серттескен сәт, қанмен анттасқан уәдені аяққа басып кете барған Қарабай қараулығынан, көкірегі қарс айрылған шарасыз ананың ағыл-тегіл көз жасы қандай ащы еді?! Қозы мен Баянға деген аналық мейірімін, басына түскен жетім-жесірлік қасірет бояуын әлі де актриса А.Нөгербек қоюлата түсу керек пе еді? Оңашада жан күйзелісін өзіне-өзі сыр ғып айтып жалғыздықтың жырын шертетін көрінісі көмескілеу. Сосын бар шындықты Қозысына айта алмай, айтпаудың ретін және таба алмай, біресе күліп, біресе жапа тартып, біресе бұрыраған Мақпалдың сол тұстағы аянышты пішіні бізге жетпеді. Ал, Күнікейдің бітім-болмысын шошқаға ұқсатып қорсылдатып қойған. Берілген тапсырманы орындау керек болған соң, актриса А.Жетпісбаеваның қара күш иесіне қарсы тұруы да, қызының ыстық-суғына күйіп-тонып жүруі де былай жаман емес. Бірақ, абзал ананың ақыл-есін кемдеу ғып, Қарабайға балта ала жүгірткізіп, етегін түрткізіп, бүкшеңдетіп қою қаншалықты дұрыс. Ұшқалақ Қозы мен шыжбақай Баянмен бірге, әкесі жынд, ана-



сы адуынды болып шыққан. Осы орайда, Ә.Сығайдың сөзін қоса кеткім келеді. «Киіміміз, приміміз бұзылса бір сәрі, ал енді психологиямыздан айрылсақ не болғаны?!»

Бүгінгі күннің қыз-жігіттердің жағдайы басқа, бізге керегі сол Мұқаң, Ғабең жазған Мөржан, Еспенбет, Қарабай заманындағы Қаракөздердің, Енліктердің, Баяндардың өмірі. Сол заманға саяхат жасап, сапар шексек дейміз. Сәукеле кидірсең де, кидірмесең де «шіркін, Енлік, Баян осы екен ғой» дейтіндей сенім, сезім орнату керек көрерменнің көкейіне» деп айтқаны бар еді. Иә, сахна безендіруді, костюмдерді жаңашылдыққа жақындатса да, мінез-құлықтары өткен

дәуірден мағлұмат боп қалуы керек деп ойлаймын. Онсызда замануи спектакльдер бар, енді классиктерді де тегіс заманасуи қызық, айтыңыздаршы. Жарайды, түрлі жанрлардың бәрін бірінің үстіне бірін мінгестіріп кінәсің, өзгертсін дейік. Енді сол өзгерткен дүниені алып шығатын актерлерге дұрыс мақсат-бояу болса едік-ау.

Жоғарыда айтып өткендей, құйқылжыта ойнаған ешкім жоқ. Ал, халыққа жеткізер негізгі күш артист біткеннің ішкі-сыртқы мүмкіндігі түгел ашылмаған жерде, спектакльдің көркемдік жағынан байи түсті деуге негіз бар ма, өзі? Барықыласты артистерге аударылып орнына, көруші зерікпесін дегендей қызылды-жасыл нәрселермен қашанғы алдай береміз? Аяққа оралғы болған жылтырақ бояулардың салдарынан, режиссер спектакльді мөлшерден арттық созып жіберген. Жігіттердің кезіп құлауы, Жарқын-Шахмұраттың балмұздақ жеп баяндап отырып алуы т.б. ля ля – режиссер ойынан туған тәсілдер деп ұқтық оны... Бірақ, осы сахналардың орындалуы тым ұзақтығын былай қойғанда, олар спектакльдің желісіне табиғи түрде кірігіп жатқан жоқ. Сосын, арасында ұлттық аспаптарға көңіл бөліпті. Шүкір дейін десем оған



да келмейді. Әрине, оркестр құрамындағы қыз-жігіттердің оқиғаға араласып отыруы көңілге қонады. Бірақ, қазақтың күйілі және домбырашылар арқы жақта орындап жатса, бергі жақта қыздардың тонқайып жүруі, етегін көтеріп қойып жатуы көрер көзге оғаш. Бейнебір жалаңаш денеге ұлттық бұйымды тағып қойғандай... Оның үстіне сахнадағы барлық актерлердің сөзі тым татымсыз шығып жатты. Түсініксіз. Әсіресе, Баянды ойнаған актрисада тіл мүкістігі қатты байқалады. Жалпы, тәжірибелі ұжым дауыс ырғағында табиғилықтың нышанын сезілмесе, көрерменді сендіру қиын екенін де ұмытпауы қажет.

Қ.Қуанышбаев атындағы музыкалық драма театры – Ел Ордамыздағы мәдени ошақтың бірегейі. Алматыдағы М.Әуезов театры секілді Астанадағы бас театр – осы Қаллеки театры. Сондықтан, жаңа спектакльдердің көркемдік сапасына көбірек ойлану керек. Ұлттық құндылықтарды құрға емес, қайта оны кең насихаттауға сеп болу керек. Бұлай деуімнің себебі, мұның алдында М.Әуезовтің «Айман-Шолпаны» да, осы «Қозы мен Баянның» ары жақ, бері жағында ойнақтап жүр. Бірақ, бері жағында ойнақтап жүр. Мазмұнға емес формаға, классиканы сақтауға емес, бұрмалауға мүмкіндік беріле берсе, онда тек режиссер-актерлерге емес, театр басшыларына да жып-жылы пікір білдіруден қалатын түріміз бар. Театр өнерінің қайнары мен арқауы – ұлттық драматургияда. Оны бұзып-жаруға ешкімнің хақысы жоқ! Өз дүниелерімізге қамқор көзбен қарап үйренейікші деп өтініміз келеді. Дәстүрлі ғұрпымызды сүйеніш қыла алмасақ та, тым құрыса қорламайықшы...

Жоғары жақтағыларға:

Дәстүрлі туындыларға тосыннан шабуыл жасаса, «0-0, не деген жаңашылдық! Міне, ғажап! Тамаша!» дейтін болыпты. Тіпті, «таптаурындылықтан осылай қашу керек, стереотипті бұзу керек, қатып қалған қағида жоқ» деп те қолдап жатқан жанарлар көрінеді. Режиссуралық жаңашылдықпен модашылдықты ажырата алмайтындықтардың кесірінен Әуезовтің, Мүсіреповтің шығармалары мүшкіл жағдайда тұрғанын тәптіштеп айта беруден қалшықтық. Бұ күнде ол авторлардың өзіндік үнінен қасақана көз жазып қалып жүріміз. Өнердегі стилін әлдеқашан қалыптастырған қаламгерлердің шығармалары әлдекімдердің эксперименттеріне айналып жүр! Цензураны ұнатпаушы едім, бірақ, еркіндіктің жөні осы екен деп жалаңаш қылшытасатындарға қарап, сол бақылау әбден керек екен деген ой түйдік. Кеше Қаракөзді кинадық, бүгін Қозы мен Баянды қорладық, ертең Енлік пен Кебекке кезек келмейді дегенге кім кепіл? Сондықтан, айналдырған екі-үш саниктеріміздің еңбектерін аминдерімізді зиянды үшін рухани цензура ауадай керек. Ұлт әдебиетіміздегі інжумаржандарға қашанғы жаңашылдығымыз ашып отыра бермек. Алтын қорларымызды қолға алмасақ, осы айғайлағанымыз – айғайлаған, ойбайлағанымыз – ойбайлаған.

Айзат ҚАДЫРАЛИЕВА,
театртанушы

LRT (легкорельсовый транспорт) все-таки будут достраивать! Об этом в интервью на днях сообщил аким столицы Алтай Кульгинов. Демонтаж конструкций обошелся бы в 20 млрд тенге. Проект создания пешеходных зон не подходит нашему климату. При этом использовать опоры в качестве альтернативного вида транспорта и запустить, к примеру, электрические автобусы, по словам акима, партнеры отказались: «Если мы будем расторгать договор, то у нас есть риск международного арбитража».

НАДО РАСКРЫТЬ «ВСЮ КУХНЮ» LRT

«Учитывая сколько потрачено средств, а это заемные средства, учитывая сколько мы тратим из бюджета, — это будет как вариант неэффективного использования средств (о демонтаже). Урбанистический проект получится очень дорогим. Тем более как общественное пространство полностью мы его использовать не можем, так как протяженность 22 км. Учитывая наши природно-климатические ус-



будет составлять 15 минут между составами. По проекту предусмотрено 4 вагона. Каждый вагон вмещает 150 пассажиров, итого — 600», — рассказал аким.

Для сравнения. В метро в Алматы в первый год было 16-17 тысяч пассажиров в сутки (сейчас — около 40-45 тысяч), а это центр мегаполиса. Да, есть и дотация — около 1 млрд тенге, часть которой покрывается за счет перевозки пассажиров.

В данное время по проекту LRT сократилось не только количество станций, но и финансирование. На завершение проекта необходимо свыше миллиарда долларов, но после оптимизации, по словам акима столицы, нужно будет 577 млн долларов.

ПРИШЛО ВРЕМЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ОТДАЧИ ОТ СТОЛИЦЫ

Первоначально строительство LRT в Астане финансировалось за счет займов государственного банка развития Китая под гарантию правительства Казахстана. Проект тогда оценили в умопомрачительные 1,8 млрд долларов.

Затем китайцы финансирование прекратили, и достоверно неизвестно, что спугнуло китайского инвестора. Возможно, убыточность проекта, его большая дороговизна, коррупция, нецелесообразность, скромный пассажиропоток и другие риски.

С прошлого года акимат стал работать с международными банками, в итоге результат отрицательный. Все банки, с которыми вели переговоры, отказались, даже при государственной гарантии. Теперь акимат просит финансирование из бюджета, главный вопрос теперь — источник финансирования.

Развитие страны во многом зависит от столицы, ее бюджета, экономики, производства, науки и т.д. В идеале это не только административный, но и культурный, научный, экономический, промышленный центр. У нас же столица лишь с 2016 г. перестала быть дотационным городом. До этого года городом был Саман «убыточным» регионом Казахстана — огромные средства ушли как на его строительство, так и на многочисленные мероприятия. Нур-Султан — ключевой для страны город поэтому на его развитие денег не жалеют.

Ныне пришло время экономической отдачи от столицы, возврата тех огромных средств, выделенных на ее развитие. Пришло время пересмотра стратегии развития столицы. Ведь Нур-Султан — не только молодой, но и чрезвычайно дорогой город. Конечно, определить, сколько денег ушло на строительство Астаны крайне сложно. Однако в общих чертах необходимо провести «ревизию» и подвести «сальдо» всевозможных расходов, подвести итоги, изменить стратегию и определить пути дальнейшего развития столицы.

Например, по какой причине выиграл проект столичного LRT, а не, допустим, проект строительства системы ливневой канализации? Проблема не в том, будет ли построена Астана-LRT и снова «распилит» заемные средства, а в том, что даже при благополучном исходе эта дорога будет еще несколько десятилетий выкачивать из бюджета деньги для возврата вложенных средств и на ее содержание.

Дастан ЕЛДЕС

КУЛЬГИНОВ ОБ LRT:

«НАЗАД ХОДУ НЕТ». ПОЗАДИ — НУР-СУЛТАН!

ловия, мы будем использовать это общественное пространство только в теплое время года, проект непрактичный», — заявил Кульгинов.

Получается, LRT — проект практичный!? Ведь как сказал сам аким: «Расчеты показывают, что на субсидирование и содержание нам необходимо будет порядка 3 млрд тенге. Мы будем просить деньги из бюджета». Готовы ли астанчане и мы все платить за эту достопримечательность, не имея достаточных средств на соцпрограммы, строительство школ и больниц, школьные обеды, дороги, обеспечение аулов водой и интернетом и т.д.?

Между тем еще летом 2019 г. президент Касым-Жомарт Токаев раскритиковал инициаторов проекта столичного LRT. Он тогда пообещал наказать виновных в этом дорогом проекте, назвав строительство линии легкорельсовым. Эксперты говорят, что такие аналогичные проекты стоят 3-4 раза дешевле. Глава государства сказал, что вместо удобного вида транспорта горожанам предложили дорогостоящую игрушку, которая не окупит вложений.

Несмотря на то, что LRT является убыточным и нерентабельным бизнес-проектом, он все же очень выгоден китайской стороне. LRT не будет приносить чистого дохода, поэтому на поддержание его работы правительство и акимат будут вынуждены выделять 3 млрд тенге из государственного бюджета...

Ведь возникают простые вопросы не только о целесообразности таких проектов, но и их практической реализации и необходимости, не говоря о финансах, когда страна переживает не лучшие времена в экономике, социальной сфере.

«Я попутно хотел бы обратиться к Агентству по борьбе с коррупцией с поручением активизировать расследование. Нужно идти не по верхам. Констатируют бегство за границу одних, не замечая других. Это было запланированное бегство, понятно же. В частности, руководители акимата когда-то же принимали решение, их подписи наверняка есть», — сообщил президент в 2019 г.

Касым-Жомарт Токаев раскритиковал дорогостоящий проект и ответственных за него. Позднее бывшего замкаима столицы Каната Султанбекова и экс-председателя правления компании «Астана LRT» Талгата Ардана объявили в международный розыск.

По некоторым данным, за последние 6 лет на реализацию проекта LRT из бюджета выделили более 156 млрд тенге. Несмотря на всю критику и убыточность проекта, Алтай Кульгинов заявил об LRT: «Назад ходу нет. Полмиллиарда долларов потрачено».

И о коррупционной стороне проекта аким столицы мало что сказал. Раз была критика по этому поводу главы государства, надо было раскрыть «всю кухню» LRT. При этом не только руководителей акимата, но и китайских товарищей. Ведь изначально было известно, что цены на ряд материалов и услуг были сильно завышены. Раз появились такие «легендарные» столбы, «памятник коррупции», надо было вывести на чистую воду всех, провести всестороннюю проверку, ревизию проделанных работ.

По какой причине не раскрывается всем известная афера? Китайские деньги 257 млн. долларов, предназначенные для LRT, перевели в Банк Астаны, который по непонятным причинам потом обанкротился.

Еще один пример. В 2014 г. ТОО «Астана LRT» заключило договоры на разработку ПСД по завышенной стоимости. При установленной госэкспертизой стоимости в 2,6 млрд тенге, LRT заключил договор на 4,2 млрд тенге, из которых подрядчиками оплачено 3 млрд тенге. Разница составила 412 млн тенге. Указанные средства обналичены и похищены с помощью лжепредприятий LRT.

LRT: СТОИТ ЛИ ИГРА СВЕЧ?

А в январе 2022 г. Касым-Жомарт Токаев сказал: «Уже затрачены огромные средства, привлечены займы, приняты объемные контрактные обязательства перед иностранными партнерами. Проект изначально был ошибочным,

это надо признать. Причем проект с сильным запахом коррупции. Теперь нужно принять оптимальное решение, потому что простой снос означает потерю времени и денег. У нас нет другого выбора, как пригласить отечественных и зарубежных архитекторов и урбанистов, которые определят возможные варианты использования данного проекта».

О продолжении строительства LRT президент открыто не сказал.



А что сделал акимат столицы? По словам Кульгинова, из поступивших предложений по проекту LRT свыше 51% — за продолжение проекта, 42% — за реализацию его в альтернативном виде и 7% — за демонтаж.

Действительно, стоит ли игра свеч?! Стоимость проекта LRT ранее оценивалась в один млрд 887 млн долларов! Тогда глава государства выявил слабые стороны проекта: «Вместо создания удобного, понятного, практичного для населения транспорта предложен дорогостоящий вид транспорта — ЛРТ. Мнение специалистов, архитектурного сообщества не было учтено. По данным акимата, прогнозируемый поток составит 146 тысяч человек в сутки. Прогнозируемый поток. В настоящее время по схожему маршруту от аэропорта до нового вокзала пассажиропоток составляет всего 2 тысячи человек. И как вы собираетесь увеличить пассажиропоток в 70 раз? Мне непонятно. Есть риск, что некупаемый проект повлечет постоянное полу-

чение субсидий и ляжет бременем на государство в целом».

Оказалось, маршрут LRT не только пролегал по слабозаселенным районам столицы, но даже с учетом роста города не было необходимости в таком проекте. Для такой цели достаточно было пустить около 10-15 скоростных комфортабельных (удлиненных) автобусов по выделенной полосе. Надо понимать, что общественный транспорт не всегда бывает рента-

бельным, даже если он представлен обычными автобусами, а LRT в столице будет явно убыточным — оплаты пассажиров за проезд не хватит даже на его обслуживание, не говоря об окупаемости.

А что сейчас говорит аким столицы по поводу пассажиров? «Как только выделят средства, наши партнеры — китайский консорциум — обещают в течение двух лет завершить этот проект. Сейчас мы стоим, потому что нет финансирования. На первоначальном этапе в городе прогнозируется 25-30 тысяч пассажиров в сутки. Тогда как на общественном транспорте пассажиропоток доходит до 700 тысяч пассажиров». Аким утверждает, что цена за проезд может быть чуть дороже общественного транспорта.

Откуда возьмутся 25-30 тысяч пассажиров в сутки, Алтай Кульгинов не объяснил. Ведь, как он сказал, количество основных станций (оставляем 8) и подвижных составов сократится. «Было предусмотрено 19 подвижных составов, мы пока оставляем пять. Интервал

ГДЕ БЫЛА ВПЕРВЫЕ ОДОМАШНЕНА ЛОШАДЬ? УЧЕНЫЙ ВНОВЬ ПРИВЕЛ ДОВОДЫ В ПОЛЬЗУ КАЗАХСТАНА

«Народы-всадники», говорили о евразийских кочевниках, и, действительно, наш особый пиетет к лошадям уходит корнями в глубокую древность.

Конь – божество, родитель, друг... Вместе с всадником он составляет единое целое, есть даже поверье о том, что именно в наших краях следует искать следы мифических кентавров. Симбиоз коня и всадника смог изменить характер войн и буквально – ход истории. Сегодня в Казахстане активно изучают наследие всаднической культуры и прилагают усилия по ее возрождению. Об этой культуре в интервью газете «Караван».

ПОТОМКИ БОТАЙСКИХ ЛОШАДЕЙ

– В этом году вышел ряд материалов, ставящих под сомнение факт одомашнивания лошади на территории современного Казахстана, а это напрямую связано с зарождением и развитием всаднической культуры... Можем ли мы лишиться пальмы первенства и статуса самых продвинутых наездников прошлого?

– Многие ученые с мировыми именами, внесшие значимый вклад в палеогенетику, не подвергают сомнению результаты многолетних исследований известного казахстанского археолога Виктора Зайберга, ушедшего от нас в этом году, – рассказывает ведущий научный сотрудник Института истории государства комитета науки МОН РК, кандидат исторических наук Зубайда СУРАГАНОВА. – Исследования Ботайской культуры привели его в результате к предположению о том, что на территории Северного Казахстана в эпоху энеолита древние насельники одомашнили животное, потомком которого стала так называемая лошадь Пржевальского. В феврале 2018 г. в журнале «Science» вышла статья, авторы которой, 47 исследователей из разных стран мира под руководством французского палеогенетика Людовика Орландо, включая самого Зайберга, пришли к выводу, что лошади Пржевальского являются одичавшими потомками лошадей из Ботая. Они утверждали, что энеолитическая Ботайская культура предоставляет самые ранние археологические доказательства коневодства, датируемые периодом 5 500 лет назад. Более точное время раннего одомашнивания лошадей, по их мнению, остается спорным. Однако есть ученые, не согласные с этими выводами. Уверена, дальнейшие исследования позволят получить более ясный ответ на данный вопрос. В науке всегда должно быть место сомнению и дискуссии, без этого ее ждет стагнация.

– Когда всё-таки человек оседлал коня?

– Использование коня в качестве верхового животного ученые относят к концу III тыс. до н. э. Древние изображения из Египта и Месопотамии показывают, что люди сидели на конях без седел. На знаменитом пазырыкском ворсовом ковре из пятого кургана (Алтай), датируемого VI–V вв. до н. э., мы видим всадников на мягких седлах-подстилках. На сюжетном изображении войлочного ковра из

того же пазырыкского памятника, в сцене предстояния перед божеством всадник сидит уже на более сложной седельной конструкции. В целом археологи считают, что уже во II половине IV в. до н. э. среди степняков была распространена конструкция жесткого седла. Таким образом, современная археология однозначно указывает на то, что седло в I тыс. до н. э. развивалось в качестве необходимой конной амуниции в культуре евразийских кочевников.

БОЖЕСТВО, РОДИТЕЛЬ, ДРУГ

– Почему симбиоз коня с человеком дал такой феноменальный толчок к развитию?

– Использование коня в качестве тягловой силы, упряжного



и верхового животного дало возможность развить практически все направления жизнедеятельности человека, включая хозяйство, торговлю и т. д. Конь расширил горизонты, сблизил народы, благодаря ему значительно сократилось время, затрачиваемое на передвижение людей и товаров. Именно благодаря приручению лошади начинается бурно развиваться торговля. Межплеменные, а затем и международные отношения, внутрисударственные связи осуществлялись при помощи конных вестовых. Показателем ценности этого животного в древности и Средневековье была практика дарения коней в дипломатических взаимоотношениях. В сельском хозяйстве применение лошади приняло самые разнообразные формы. Но, пожалуй, самым значимым надо отметить симбиоз коня и всадника в рамках ведения войны, в развитии воинской культуры. Конь позволил усовершенствовать тактику и стратегию войны.

– Чем являлся конь в жизни народов степи?

– Изначально лошадь была добычей на охоте. После одомаш-

нивания ее мясо, молоко стали важной частью рациона степняков. Кроме того, конина, или, точнее, жеребятина, играла в степной культуре роль ритуально освященной еды и угощения. Шкура, волос лошади имели практическое значение для изготовления одежды, предметов быта, посуды. Их использовали также для изготовления музыкальных инструментов, например, кобыза.

Конь выполнял ведущую роль не только с точки зрения своей функциональности, но, прежде всего, играл значимую роль в мировоззрении, мироустройстве народов степного пояса Евразии. Конь – один из главных персонажей степного эпоса. Конь – божество, родитель, друг, спутник степняка, побратим батыра.

В казахской традиции конь – самое красивое существо, его даже не рассматривают в качестве животного: «Жылық мінезді халық» («Народ с лошадиным характером»). В поэзии степных бардов кровь степняка – кумыс, а душа – конь.

В казахском эпосе конь (сәйгүлік) имеет водную, воздушную и огненную природу. В традиционном представлении казахов конь возник из стихии ветра. В казахской лексике только по отношению к лошади используется огромное число наименований, характеризующих ее качества. В нашем языке существует множество названий лошадей в связи с их мастью. Всё в культуре степи определялось и расценивалось с точки зрения лошади: время, расстояние, взаимоотношения между родами. В 12-летнем календаре (мушел) 7-й год – год коня. Цифра «семь» в казахской традиционной культуре, как известно, считается счастливым числом. Конь входит в Жеті қазына – Семь богатств казахов. Калым, один из эквивалентных элементов в брачном обмене дарами, считали лошадьми, хотя могли давать и другими видами животных.

Множество символических метафор в казахском языке отражает эпоху всадничества. Так, казахское выражение «ат жалын тартып, жігіт болғаны» (букв.: «тот, кто ухватился за гриву (коня), стал джигитом») обозначает взросление, возмужание юноши. Конь принимал участие в обрядах инициации: бәсіре – дарении-посвящении коня будущему всаднику, ашмайға мингізу – первой посадке 4–6-летнего ребенка на коня и тоқымқағар – первой по-



езде на коне. Конь играл ведущую роль как объект дарения в обрядах жизненного цикла и гостеприимства.

КОНЕВОДСТВО В НАШИ ДНИ

– Когда же и в какой среде всадничество возникло в истории человечества как культурное явление? В чем его особенность?

– Особенность скифо-сибирского культурно-исторического единства в степной Евразии шло в течение I тыс. до н.э. Историческая роль этих народов – участие в формировании степной скотоводческой цивилизации к VII в. до н. э. и, соответственно, всадничества. Народы, составлявшие это единство, относились к народам-всадникам. Неслучайно, по мнению итальянского историка Франко Кардини, народы-всадники существовали задолго до того, как на горизонте появились гунны. Именно этот ученый ввел в научный обиход термин



«народы-всадники». С утверждением Ф. Кардини можно согласиться, поскольку археологи соотносят всадничество с миром евразийских кочевников – создателями Степной цивилизации. Он утверждал, что народы-всадники кардинальным образом повлияли на культуру войны в мировом масштабе, изменили характер войны и ход истории. К народам-всадникам он, прежде всего, относит тюрков и монголов.

Согласно историческим источникам, тюрки, вне зависимости от пола, описывались как милитаризованное общество, где всё взрослое население – и мужчины, и женщины – способно было принимать участие в войне.

Всадническая культура – особая система физической и этической подготовки элитного воина-всадника. Всадник должен проявлять в битве не только мужество и бесстрашие, но также и смекалку, хладнокровие, добыть добычу и доставить ее соплеменникам. Подвиги воинов-всадников воспевались на пирах степными бардами. Всадничество как культурное явление напрямую связано с самоназванием казахов, поскольку казаклыкта болу – значит казаковать, быть казак(ом), согласно средневековым источникам, быть оторванным от семьи, дома, вести аскетический

образ жизни, участвовать в войне.

Сегодня мы знаем много фактов о всадничестве как социальной группе в истории Древнего мира. Всадники являлись вторым по значимости социальным слоем в Древнем Риме. В древней и средневековой истории Европы существует масса терминов в значении «всадник». И все они говорят о привилегированности всадников и их принадлежности к правящим слоям. Так, Цицерон происходил из всаднического сословия.

В истории Казахстана «всадническая культура», «всадничество» олицетворяют нематериальное культурное наследие конной культуры, истоки которого восходят, как я уже отметила, к глубокой древности.

– В чем сегодня выражается наследие всаднической культуры в Казахстане?

– Наследие всадничества выражается в традиционных конно-спортивных состязаниях и играх, в праздничной культуре казахов. Начиная с начала 1990-х годов в Казахстане наблюдается возрождение кумысных праздников.

В настоящее время в рамках научной программы «Традиционная обрядность как манифестация помнящей культуры: ресурсы и стратегии символического капитала степной Евразии», финансируемой министерством культуры и спорта РК, ее участники изучают наследие всаднической культуры. В прошлом году во время этнографической экспедиции мы убедились в том, что оно не только бережно сохраняется, но и возрождается. Повсеместно устраиваются конные игры и соревнования. Кумыс восстанавливает свое место в культуре современных казахстанцев. Как следствие – отмечается ревитализация связанных с этим напитком обрядовых практик. Объективным условием возрождения кумысных традиций является рост поголовья лошадей. Надо сказать, что и пандемия сыграла свою позитивную роль. Там, где практически перестали готовить кумыс, люди вновь начали увеличивать поголовье лошадей.

Актуальность всаднических традиций выражается также в росте интереса к верховой езде. Сегодня в мире успешно развивается иппотерапия. Это одна из целебных практик в лечении заболеваний опорно-двигательного аппарата, снятия стресса и просто возможность отдохнуть, оторваться от повседневности. В нашей стране и за рубежом верховая езда не только не утратила своей актуальности, но и становится всё более популярной.

В материале Exclusive.kz рассказывается о проекте «Кобланды» – наизусть».

В мае этого года исполнилось 13 лет со дня первой презентации этнолингвистического проекта «Кобланды» – наизусть». Проект предлагал эффективное решение для реализации задач языковой политики Казахстана. К сожалению, эта продуктивная идея не нашла поддержки со стороны государства. А ведь «Кобланды» – наизусть» представляет собой систему обучения казахскому языку на основе текстов национальных эпосов, которая предназначена для детей дошкольного и школьного возрастов, а также студентов и взрослых.

ГЛАВНОЕ ПРАВИЛО ОБУЧЕНИЯ – ОСНОВЫВАТЬСЯ НА КЛАССИЧЕСКИХ ПРОИЗВЕДЕНИЯХ

Главным принципом современных обучающих казахскому языку программ должна быть опора на классические литературные произведения. Это обусловлено двумя причинами. Во-первых, приходится констатировать, что в настоящее время казахский язык, не выдерживая напора иных доминирующих языков, подвержен множеству негативных изменений и лингвистических потерь, которые именуется креолизацией. Во-вторых, классические литературные произведения, к которым следует отнести и казахский эпос, содержат в себе колоссальный воспитательный потенциал.

Методика, положенная в основу «Кобланды» – наизусть», предполагает не только реконструкцию обширного историко-культурного, мифологического, этнографического контекста бытования произведения, но и создание актуального диалога с ним.

На этот раз я предлагаю, отчасти следуя методике «Кобланды» – наизусть», проанализировать проблемы современной языковой ситуации в Казахстане в «схеме» заповедей Абая, изложенных им в стихотворении «Ғылым таппай мақтанбақ». Оно известно всем казахстанским школьникам. В нем Абай пишет о пяти достоинствах и пяти недостатках человека, которые влияют на его поведение и жизненный путь. Это – позитивные: «талап», «еңбек», «терең ой», «қанағат», «рақым», и негативные – «өсек», «өтірік», «мақтаншақ», «еріншек», «бекер мал шашпақ».

«ТАЛАП»

«Талап» – стремление, упорное желание, цель, намерение; требование.

Тау биік, талап таудан да биік (М. Әлімбаев).

«Талап» есть мотивация. Рассмотрим, каковы неочевидные на первый взгляд, обычно вытесняемые из сознания причины низкой мотивации к изучению казахского языка, связанные с исторической травмой. А также – прямую корреляцию языковой ситуации со степенью гражданской зрелости казахстанского общества, взявшего курс на строительство нового Казахстана.

Итак, зачем нам ставить перед собой цель, стремиться к знанию казахского языка? Самый очевидный ответ на этот вопрос: «Потому что таков порядок вещей: у каждой страны есть свой государственный язык, и для граждан этой страны это – родной язык». Это – и норма,



НАЦИОНАЛЬНЫЙ ЭПОС – ВЫХОДА ИЗ СОСТОЯНИЯ ВРАЖДЫ



и аксиома. В благополучных странах такой вопрос не возникает. В Испании говорят на испанском, в Японии – на японском и т.д. Хотя мир глобализуется, перспективы создания единой англоязычной «большой деревни», как показывает практика, существуют лишь в воображении супер-глобалистов.

Если же на протяжении трех десятилетий в стране не утихают споры о том, нужно ли введение государственного языка; выдвигаются некие квази-причины, которые могут освободить от закрепленного в Конституции требования; придумываются аргументы о якобы неспособности казахского языка отражать реалии нынешнего дня, а чиновники на фоне стагнации языковой ситуации превратили реализацию задач языковой политики в пустую формальность, то это значит, что часть граждан пребывают в состоянии вражды со своим языком. В состоянии вражды и неприятия своей культуры, своей истории, самих себя нынешних.

Чем же так плох казахский язык, что на нем не хотят говорить наши соотечественники? Почему с ним связываются представления о неконкурентоспособности, ущербности? Эти мысли большинству современных казахов были привиты с детства. Старшее поколение (тем, кому сейчас 60 лет или около того), объясняя свое незнание родного

языка, обычно ссылаются на слова своих родителей, бабушек и дедушек, которые связывали русский язык с возможностью «заработать на кусок хлеба». Сделав русский язык своим родным языком, новые казахские поколения стали его апологетами. Это – естественно и закономерно: язык, которым ты владеешь, всегда лучший.

При этом мало кто задумывается об основных причинах столь стремительного перехода на чужой язык. Русский язык для казахов в преддверии языкового сдвига был языком элементарного физического выживания и показательного конформизма. Оборотившись стороной во всех отношениях имиджа русского языка и культуры были страхи и травма пережитого голода и репрессий. Став табуированными темами в подавляющем большинстве казахских семей, они были вытеснены из исторической памяти, дабы не нарушать душевный комфорт и не подрывать энтузиазм идеальных интернационалистов в советском понимании.

И ныне Казахстан является, скорее всего, единственной из постсоветских стран, в которой наблюдается пролонгирующее действие советской культурной и языковой политики. Паттерны советской действительности обнаруживают свою живучесть в проявлениях казахского и казахстанского языкового нигилизма. Давно пришло время отпустить советское



прошлое, а вместе с этим осознать, что современная казахская аккультурация является показателем посттравматического синдрома, который разросся подобно бурьяну на костях казахского голодомора.

Если представить содержание предстоящих казахстанских реформ в виде четырех базовых элементов – экономики, политики, социальных преобразований, образования – то необходимо учитывать еще об одну важнейшую составляющую, без которой они будут обречены на неудачу. Этот пятый, наиболее значимый элемент системы – казахский язык, государственный язык нашей страны, язык нашей независимости.

Полноценное восстановление пространства казахского языка является показателем гражданской зрелости современного казахстанского общества. Без решения существующей языковой проблемы предпринимаемые усилия по строительству новых казахстанских реалий тщетны.

«ӨСЕК»

«Өсек» – сплетня, пересуды, измышления.

Қамысқа өрттей күңсіген өсек үй-үйді жағалап кетіпті (Д.Досжанов).

«Өсек» – «конек» желтой прессы. Авторы, пишущие в серьезных СМИ, должны избегать измышлений. Это касается не только журналистов, конечно, – никого не красит быть сплетником, поскольку каждая сплетня имеет целью опорочить, нанести вред, дезинформировать.

Если использовать «өсек» для описания дезинформации, то под это определение попадают стандартные тактики и приемы информационных войн. К примеру, применяемый в России пропагандистский тезис об ущемлении прав русскоязычного населения в Казахстане не соответствует действительности и реалии языковой ситуации. О том, что русский язык остается у нас доминирующим, наглядно свидетельствуют хотя бы заседания казахстанского правительства и обеих ветвей власти.

К измышлениям относятся высказывания о неперспективности, архаичности казахского языка. Важно понимать, что в их основе лежит желание принизить его ценность и значимость для современного развития.

«ЕҢБЕК»

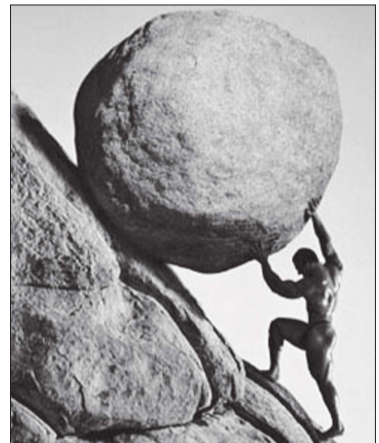
«Еңбек» – труд. Ердің атын еңбек шығарар (мақал).

К теме труда проект «Кобланды» – наизусть» имеет самое непосредственное отношение. Его методика предполагает заучивание сотен и тысяч эпических строк, а также обучение игре на национальных музыкальных инструментах. Такой проект служит воспитанию воли, дисциплины, формирует целеустремленность и настойчивость. Если бы в нашем государстве такой

проект стал обязательной частью национальной системы обучения, то уже в ближайшей перспективе мы могли бы наблюдать серьезные и позитивные изменения в матрице национального характера.

Во всех принятых программах модернизации казахстанского общества особый акцент делается на воспитании уважения к труду, особенно – среди молодежи. Иногда данные положения увязываются, в традициях советских нарративов, с развитием системы профессионально-технического образования, необходимостью внимания к рабочим профессиям и специальностям. Но чаще они присутствуют в государственных документах как абстрактный и универсальный мотивационный лозунг.

Между тем, методика проекта «Кобланды» – наизусть» побуждает детей с малого возраста приучаться к труду (запоминание – это важная и серьезная работа, равно как и обучение музыке), развивать свои



ментальные способности. Как-то я писала о том, что такого рода проекты, которые трудозатратны по своему содержанию, могут впоследствии обернуться для страны крупными достижениями и прорывами в различных областях науки и техники, искусства и культуры, принести ей славу родины лауреатов Нобелевских премий.

«ӨТІРІК»

«Өтірік» – ложь.

Үәденің іске аспауы да бала алдында өтірік айту екенін ескерген жөн («Қазақстан әйелдері»).

Ложь относится к крайне непродуктивной тактике в любых коммуникациях. Существует мнение, что в основе успехов империи Чингисхана была непримиримая борьба с этим злом. Возможно, стиль формальных отписок, которым неплохо владеют наши чиновники, также может быть показателем великому правителю одним из способов сокрытия правды. Впрочем, за формальными отписками, скорее всего, скрывается элементарное равнодушие и безразличие, что также не относится к достойным качествам отечественных бюрократов.

Мои друзья обычно иронизируют над тем, что я время от времени пишу обращения к властям, поскольку считают эти действия



беспольными. Действительно, я писала всем чиновникам, занимавшим пост акима в Алматы, начиная с Ахметжана Есимова, с просьбой обратить внимание на безграмотность рекламных текстов на билбордах города. В ответ я получала заверения в том, что мне не о чем беспокоиться, поскольку акимат в полном объеме выполняет возложенные на него обязанности по контролю за грамотностью городской среды.

ращаться в государственные инстанции с какими-либо вопросами, связанными с развитием государственного языка, смысла не имеет.

«ТЕРЕҢ ОЙ»

«Терең ой» — фразеологизм
Өлеңдей кара сөзі жарасымды, Терең ой өтті кешіп сан асуды (К.Салықов).

Современные словари не переводят «терең ой» (глубокомыслие) как интеллект, хотя, на мой взгляд, выражение достаточно точно передает его сущность. Предлагаемый вариант перевода мог бы использоваться наряду с «погруженностью в мысли», «отрешенностью».

В «интеллектуальной» части своей статьи я поделилась рассуждениями о том, в чем заключается профессионализм гуманитариев и почему следует доверять методике «Кобланды» — наизусть.

Признаться, мне очень обидно, что методика проекта не рассматривается как продукт, созданный в профессиональной среде. Я ведь не предлагаю конкретные нововведения, которые могут улучшить

Самым большим тактическим достижением в этом направлении стало краткосрочное сотрудничество созданного энтузиастами-волонтерами «Общественного совета по улучшению качества рекламных копирайтов на государственном языке» с акиматом Алматы в 2015 году. Наш Совет на практике продемонстрировал, каким должен быть успешный алгоритм работы для контроля грамотности городской среды.

При всей драматичности ситуации — вряд ли где-нибудь в мире можно встретить столь халатное отношение к государственному языку, демонстрируемое публично и безответственно на протяжении десятилетий — рекламный проект стал наиболее удачным исследовательским фокусом, некоей верхней точкой обзора, с которой открылся вид на обширное пространство бытования современного казахского языка с характерным для него «рельефом» и «коммуникациями». Другими словами — в ходе работы над проектом о безграмотной рекламе прояснились взгляды практически всех социальных групп на развитие



ПРОВАЛЬНЫЙ КАЗАХСКИЙ БРЕНДИНГ

Обращение к создателям новых партий, движений и фондов

Лингвистические кальки, тотально освоив рекламный рынок, победно и безоговорочно подчинив себе умы и сознание спичрайтеров министров, теперь прицельно атакуют нас, облачившись в названия новых партий, движений и фондов.

Политолог Уразгали Сельтеев предлагает сделать девизом своих коллег «Единство ради развития». При этом, перечисляя достоинства своего предложения, он считает особо удачным то, как этот девиз звучит на казахском: «В-третьих, переводной вариант на государственном языке — «Даму үшін бірігу» — также прост и удобен для общественного восприятия и позиционирования».

Придется разочаровать политолога Сельтеева. «Даму үшін бірігу» — примитивная калька, единственный смысл которой и состоит в том, что она является переводной калькой.

Название движения необходимо искать, выбирать, учитывая его социокультурный контекст, а не бездумно переводить. В рассматриваемом случае девиз («Даму үшін бірігу») выступает только лишь ярким свидетельством, протоколирует языковые реалии нашей страны и подчеркивает вторичное (не смыслообразующее, а вторичное, калькированное) положение государственного языка Казахстана.

На днях прочла о создании фонда по возвращению активов Булата Абилова — «Фонд будет называться Elge Qaitaу, дословно с казахского — «Возврат народу». Тут имеет место тот же лингвистический прием, что и в первом случае. Хотя создатели фонда заявляют о якобы первичности казахского названия, давая его столь же не особо «брендиговый» перевод на русский, всем понятно, что Elge Qaitaу — это тоже калька.

И потом, с каких пор глаголы стали использоваться в названиях?

Как видим, современный казахстанский опыт показывает, что в результате лингвистического насилия безграмотных переводчиков глагольные формы «вынуждены» появляться в нехарактерных стилистических ситуациях. Глаголы используйте, сколько вам угодно, в тех же девизах — они должны побуждать к какому-либо действию. Но название должно быть емким и, главное, соответствовать лексике и языковому полю национального языка.

Если речь идет о полагающейся кому-либо (человеку или народу) по всем законам и установлениям собственности, то необходимо использовать слово ЕНШІ. Это казахское слово обычно переводится на другие языки путем приведенного выше описания — полагающаяся кому-либо (человеку или народу) по всем законам и установлениям собственности, переход ее в личную собственность. Так что новый фонд можно было бы назвать по-казахски и быть аутентичными и понятными — «Енші». А уже в объяснениях писать, что этот фонд занимается процессом «elge qaitaу». Как вариант «Халық еншісі». Но первое «Енші» кажется предпочтительным.

К слову, «Аманат» — очень «говорящее» название.

КРАТЧАЙШИЙ ПУТЬ СО СВОИМ ЯЗЫКОМ

В конце прошлого года я обратилась к председателю мажилиса с жалобой по поводу подведения итогов конкурса «Государственный язык и СМИ», которое, на мой взгляд, прошло с нарушениями. В частности, я указывала, что присуждение гран-при за газетную публикацию в жанре интервью не соответствовало положениям «Объявления о конкурсе».

В ответе за подписью первого вице-министра мне написали: «Касательно вопроса проведения республиканского конкурса «Государственный язык и СМИ». В связи с празднованием 30-летия Независимости страны конкурс был посвящен теме «Язык независимой страны». В соответствии с правилами конкурса победителей определяло специальное жюри. Так, в 2021 году на участие в конкурсе было подано заявлений от 131 журналиста (около 300 материалов). Все материалы были просмотрены жюри и определены 13 победителей по четырем номинациям, также обладатель Гран-при. По итогам мероприятия всем участникам конкурса были направлены благодарственные письма».

Все, что написано вице-министром, правда. Да, участвовало столько-то журналистов. Да, были определены 13 победителей. Но мой вопрос был о другом.

В этом письме я также пеняла на то, что Комитет по развитию языков не проявляет интереса к моей работе в сфере развития государственного языка. В частности, о необходимости внедрения методики проекта «Кобланды» — наизусть». В ответе написали: «Касательно проекта «Кобланды» — наизусть. В целях патриотического воспитания подрастающего поколения героический эпос «Қобыланды батыр» включен в школьную программу по предмету «Қазақ әдебиеті» и учебную программу филологических факультетов вузов». Да, это тоже правда. Эпос «Қобыланды батыр» изучают в 6 классе казахских школ. Но мой вопрос и на этот раз был о другом.

Чиновников нельзя упрекнуть в том, что они пишут неправду. Лживым является представление о том, что они вникают в содержание обращений граждан страны. Мне приходится делать такой вывод, основываясь на приведенной переписке.

В общем, правы мои друзья — об-

состояние космической отрасли Казахстана, железных или автомобильных дорог, промышленных предприятий, или — новые подходы в решении теорем в высшей математике. Я, как профессиональный гуманитарий, работаю исключительно в русле своих профессиональных компетенций и вот уже 13 лет прошу власти обратить внимание на эффективный инструмент кризис-менеджмента для качественного улучшения языковой ситуации в стране.

За прошедшие годы я лишь уверилась в правильности выбранного пути, поскольку сделала немало для того, чтобы расширить доказательную базу и обоснованность методики.

В 2009 году, на первой презентации



проекта, указывалось, что «Кобланды» — наизусть» может успешно противостоять стихийным процессам креолизации современного казахского языка. Вы не знаете, как проявляется креолизация? Вы не верите в то, что подобное может случиться с казахским языком? Нужны примеры? — Пожалуй да.

В 2013 году как часть продвижения проекта «Кобланды» — наизусть», я создала сайт kieli7su.kz со специальной рубрикой «Городская среда», задачей которой было изучить ситуацию с тотальной безграмотностью рекламных текстов на государственном языке Казахстана, размещенных на билбордах Алматы.

Рубрика «Городская среда» включала обширные мониторинги, аналитические статьи о причинах возникновения этой лингвистической катастрофы, а также упомянутую выше переписку с акимами.

казахского языка, их представления об его перспективности и судьбе, степень их готовности (или, напротив, неготовности и нежелания) способствовать полноценному функционированию государственного языка.

По своему содержанию «Городская среда» представляет собой типичное антропологическое полевое исследование, которое обращено к изучению современных социо-культурных процессов и их участников.

Не загружая сейчас читателя всеми обнаружившимися подробностями и деталями казахского языкового ландшафта, обозначу главный вывод своих наблюдений: Языковая политика Казахстана нуждается в коренном переосмотре своей концепции. Ныне она базируется на идее дальнейшего развития казахского языкового поля, которое должно расти за счет присоединения обучившихся казахскому языку, а также новых поколений. Все мы видим, что такая концепция не особо действенна.

Вместо этого необходимо признать, что XX век стал веком колоссальных демографических и, как следствие, лингвистических потерь для казахов и казахского языка. Ныне необходимо приложить все усилия для того, чтобы восстановить подвергшееся негативным изменениям языковое пространство. С этой целью — внедрить оригинальную общенациональную методику обучения государственному языку Казахстана, основанную на классических текстах национального эпоса. Другого выхода из ситуации современной стихийной креолизации казахского языка, на мой взгляд, не существует.

В заключение замечу, что гуманитарии, конечно, не владеют ни инженерными, ни техническими знаниями. Но их профессии расположены, условно говоря, у самых истоков рек, которые именуются культурой. А потому именно от их профессионализма во многом зависит то, какой облик примет общество, на каких ценностях оно будет основано. Гуманитарии, в конечном счете, ответственные-таки и за качество дорог, и за достижения страны в освоении космоса.

Табыс	Неміс өзені	Бас терісі	Ешкі	ТАСС	Скиф қылышы	Газ	Теңіз	Аралас нәсіл
				Жуыну				
Жеміс		Шағын					Алмұрт терізді жеміс	Ақбөкен
Найзағай				Орыс адмиралы				
	...- ұйқыш			Шешендік өнер	Ток шамы		Сірке "туысы"	
	Өуені зертеуші	Жала	Бастау	Қураған шөп			Шымкент, Алматы	Кофи ...
				Бөгелек	Шарап түрі			
	Тоғыз дегенім ...	Иордания астанасы			Бейіт			Үнді князі атағы
	Хим. элемент	Ар	Аманат	Өн жазуы	Ұшақ сатысы	Йемен астанасы		
			Оқа	Күн кесем			...- кішкентай	Мұңшер
	Айыбын өтету					Асыл тас	Франция қаласы	
				Айша ...				Тышқан түрі
Ислам мектебі	Қыс көлігі	Тойымсыз (син)	Үлкен қап	"Ертіс" бапкері	Үлкен ата			Ғашықтық
			Селин ... (өнші)		Суық қару		...- сіңілі	
	Жол сандық	Резина труба			Келісім			... мен тер (роман)
			Егіс құралы	Быршы (син.)		Монғол малшысы	...- қарта	... Тоқамбаев
	...- сарқ	Скрипка шебері			Жөнібек			
	Тоты			Туфли "өкшесі"				
	Вариант	...- жұлақ		... Әбілдина	Қызылорда ауданы			
				Зил		Мұхит		

Дайындаған: Қажымұқан ҒАБДОЛЛА

ӘЗІЛ-ШЫНЫ АРАЛАС

Алматыда жер сілкініп жатса, күйеуі әйеліне:
– Алма, не істейміз?! Енді қайттік, далаға шығамыз ба?! – десе, енді ғана шайын ауызына ала берген әйелі:
– Білмеймін, Мәулен, терлеп отырмын, қазір суға шомылып шықтым ғой, – депті...
Ал, басқа осындай бір отбасында:
Жұмыстан шаршап келіп ұйықтап жатқан күйеуін оятқан әйелі:
– Қалдыбай, жер сілкініп жатыр! Тұр! Не істейміз?! – десе, ұйқысын қимаған күйеуі:
– Қазір қояды ғой, – деп әрі қарай ұйықтай беріпті.
Міне, ағайын, біздің қазекең қандай сабырлы, ұлы халық!

Ертеректе бір топ жас ақын түнделетіп ағаларының үйіне келеді. Үй иесі құрақ ұшып, шөлмегін шығарып, әйелі қалған күрішін жылытып, шай береді. Сонда ақындардың бірі әзілдеп:
– Жеңеше, көп рақмет күрішіңе, Жарады күрішің де бір ісіңе, – дей бергенде,
Баянғали ақын:
– Күріштен артық жүрден кісіге түн ішінде! – деген екен.

Құрылыс фирмасының бастығы қала әкімімен сөйлесіп отыр:
– Біздің фирмада артық «Мерседестер» бар. Біз сол «Мерседестің» біреуін сізге сыйласақ па деп едік.
– О не дегеніңіз?! Менің ондай қымбат сыйлықты қабылдауға қақым да жоқ және арым да бармайды.
– Онда былай жасайық. Біз сол «Мерседесті» Сізге 100 долларға сатайық.
– Онда жарайды, келістім. Бірақ мен дәл сондай бағаға сізден бір «Мерседес» емес, екі «Мерседес» сатып алсам деймін.

– Кезінде әке-шешемді бекер тыңдамаппын. Қазір соған өкініп жүрмін.
– Әке-шешен не деп еді?
– Қайдан білейін? Айтып тұрмын ғой, тыңдамаппын!

№25 санда шыққан сөзжұмбақтың жауабы

Г	И	М	Н	А	С	Т	И	К	А	Б	А	Ж
Р	А	Б	О	Л	А	А						
С	А	Я	З	Б	И	Т	А	З	У	С	Ы	З
Н	А	Ж	А	О	Д	Р	А					И
А	Я	Е	Г	Ж	А	Р	А	Т	А	Р		
Р	У	С	А	Л	К	А	И	Л	О	Р		
Ы	И	Р	И	Я	Д	Д	А	Н	А			
Қ	А	Н	А	А	Д	А	О	С	И	З	М	
		З	О	Б	Ж	А	У	А				Е
К	О	Н	У	С	Ж	А	Р	А	И	Т		
Ү		И	Г	Е	Р	У				Б	І	Р
Ш	Е	К	С	П	И	Р	К	И	Л	Л	Е	Р
С	А			П	К	О	К	О	Б	І	З	
І	Н	А	С	А	Л	А	К	А	М	О		
З	Е	К	Е	Т	И	Н	А	Н				Л
	А	Н	А	Н	Д	Ш	Т	З	О	Я		
М	І	Н	Е	К	И	Б	Е	Л	О	Р	У	С
А			А	Г	А	Б	А	Р	А	П		
М	Е	К	Е	М	Е	Б	Е	Р	О	Л	А	Й
А	А	А	Р	У	Р	И	М	А	Н	Т		

КҮНДІЗГІ ҰЙҚЫ НЕ ҮШІН ҚАЖЕТ?

АҚШ ғалымдары күндізгі уақытта қандай адамдардың ұйықтауы маңызды екенін анықтады. Бұл туралы Доктор Питер жазды.

Ұйқымыз жеткіліксіз болған сайын, біз күні бойы өзімізді нашар сезінеміз. Бас ауыруып, дене әлсіреп тұрады. Келесі күні денені қалпына келтіру және қалыпты жұмыс істеу үшін кем дегенде 7-8 сағат ұйқы қажет.

Күндізгі жарты сағаттық ұйқы жағдайды жақсартады. Әрине, бұл ұйқы ағза үшін жеткіліксіз, бірақ ми «қайта зарядталады», дене сергіп қалады.

Ғалымдар күндізгі ұйқының адамға пайдалы екенін айтады. Күндізгі ұйқы жақын арада дәрі ретінде тағайындалуы мүмкін. Бірнеше зерттеулер оның ағзаға пайдасын анықтады. Сонымен, күндіз 20 минут ұйықтап алу: есте сақтау, зейіннің шоғырлануын жақсартады, ашуланшақтықты азайтады және көңіл-күйді көтереді.



Кейбір адамдар үшін күндіз ұйықтау пайдалы ғана емес, тіпті қажет болуы мүмкін, деп жазады британдық Express басылымы. Мысалы, гипертониямен ауыратын адамдарға керек. Америкалық ғалымдар зерттеу жүргізіп, содан кейін олар күндіз аздап ұйықтап алу қан қысымын төмендетеді деген қорытындыға келді.

«Түстегі ұйқы қан қысымын басқа өмір салтын өзгерту сияқты төмендетеді. Мысалы, тұз бен алкогольді тұтынуды азайту қан қысымын 3–5 мм сынап бағанасына төмендетуі мүмкін. Күндізгі ұйқы да осындай әсер етеді», – дейді кардиолог Манолис Калистратос.

Егер гипертониялық науқастар күндіз ұйықтаса, онда қысым төмендейді, демек, жүрек-қан тамырлары ауруларының қаупі айтарлықтай төмендейді. Мысалы, инфаркт алу мүмкіндігі 10%-ға азаяды.

ИЛИЯС МІНГЕН ҚАРАГЕР

Семей қаласындағы Абай атындағы әмбебап кітапхананың ұйымдастыруымен жазушы-журналист, «Қазақ тарихы» журналының бас редакторы Әбділдабек Салықбайдың 60 жылдық мерейтойының бастамасы ретінде «Илияс мінген Қарагер» атты онлайн кездесу өтті.



нәтижесін қадағалаған Қазақстан Жазушылар одағының Басқарма Төрағасы Ұлықбек Есдәулет пен Бауыржан Жақыпқа айтар алғысым шексіз. Осындай тілеуқор басшыларым Һәм жанашыр әріптестеріміз барда тың туындыларымыз өз оқырманының жүрегінен орын ала беретіні сөзсіз», — дейді мерейтой иесі Әбділдабек Салықбай.

Осы іс-шараның тұздығы ретінде ақын Әбубәкір Қайранның жыр-шашуы ұсынылып отыр.

Медет БОЖАН
Семей қаласы

Әбділдабек Салықбайдың мерейтойына жыр-шашу

Қиындық, ауырлыққа қарамастан,
Еңбекке жас кезінен араласқан,
Ерлердің ер көңілді бірі осы деп
Сүйініп қарады Күн, қарады Аспан.

Мінезі — арайланған таңғы мезет.
Талант, жігер берді тағдыр жебеп.
Маңдайлы Мақанының бір тұлғасы —
Ұрпағы Салықбайдың Әбділдабек!

Алды-артын тең болжаған бұл азамат,
Білгендер үлгі алады бұған қарап.
Кеп-кеше көкке ұмтылған шыбық еді,
Бұл күні тамырланып, болды дарақ.

Журналисты һәм жазушы, редактор,
Шыңдағы қыран құстай түлеп-ақ тұр.
Жан жары, үш ботасы ұясында,
Білетін әрбір жанға, міне, бақ бұл!

Ел-жұрты мақтан етер өскен ұлын,
Өскен ұл өркені ғой текті елінің.
Оңаша орда тігіп алды бүгін,
Түлегі «Қазақстан мектебінің».

Маңайын масайратты, көрікті етті,
Басынан талай нөсер төгіп те өтті.
Еленіп еңбегінің нәтижесі
Алпысқа Әбділдабек келіп жетті!

Мерейтойы құтты болсын деп айтамыз,
Шаттанып, мәртебесін зорайтамыз.
Шыққан соң ортамыздан, осындайда,
Қол соғып, қуанбайық қалайша біз!

Әбубәкір ҚАЙРАН,
Ақын, Халықаралық «Алаш» әдеби
сыйлығының лауреаты

Меншік иесі:
«Қазақ үні» ЖШС
ҚАЗАҚ ҮНІ
Президент —
Қаныш ЖАРЫЛҚАСЫН

Бас редактор —
Құлтөлеу МҰҚАШ
Бас редактордың бірінші орынбасары —
Зейнолла АБАЖАН

Qazaquni.kz ақпарат агенттігінің
Бас редакторы —
Азамат ТАСҚАРАҰЛЫ

Жауапты хатшы —
Гүлмира САДЫҚ

БӨЛІМ РЕДАКТОРЛАРЫ:
Дастан ЕЛДЕС (орыс редакциясы)

Нұржан АСАН (көркемдеуші)

АЙМАҚТАҒЫ ТІЛШІЛЕР:
Нұр-Сұлтан тілшілер қосыны:
Азамат ТАСҚАРАҰЛЫ
(8-702-931-89-86)

Ақмола облысы:
Бақыт СМАҒҰЛ (8-701-626-77-66)

Арқалық қаласы:
Нұрсұлтан НҰРМАН
(8-702-688-84-87)

Алматы облысы:
Мәди ИСЛАМ (8-775-119-12-13)

Жезқазған қаласы:
Жанат АСАНҚАЛИ
(8-702-384-12-00, 8-707-261-20-98)

Қарағанды облысы:
Ахметқали ХАЛЕНОВ (8-701-450-30-18)

Қостанай облысы:
Төлен РАМАЗАНҰЛЫ (8-701-174-06-70)

Семей қаласы:
Рахат АЛТАЙ
(8-775-998-15-39)

Түркістан облысы:
Әбдіғаппар АЙДАР
(8-702-475-75-66, 8-771-390-73-75)
Асылхан ӘЛІ (8-701-626-88-32)

Түркістан қаласы:
Әтіргүл ТӘШІМ (8-702-489-47-23)

Тарату бөлімі:
Нұр-Сұлтанда:
Жасұлан ИСА
(8-776-120-19-72)

Шымкентте:
Мүтән ИСМАЙЫЛ
(8-701-692-1340),

Астанада «Алты Алаш»
дүңгіршіктерінде сатылады
(8-701-572-88-47)

Газет ҚР Мәдениет және ақпарат
министрлігінде 19. 12. 2012 жылы тіркелген.
Куәлік №13976-Г (Алғашқы куәлік
№1270-Г, 01. 08. 2000 жыл).

Автордың есімі мен редакция көзқарасы сәйкес келе бермейтінін ескертеміз. Қолжазбалар өңделеді және қайтарылмайды. Жарнама мәтініне жарнама беруші жауап береді. Газетпен көшіріліп басылса, сілтеме жасалуы кәсіптік. Газетте «Қазақпараттың» материалдары пайдаланылды.

Газет «Қазақ үні» компьютер орталығында беттелді
АЙЛЫҚ ТАРАЛЫМЫ – 60 400
ЖАЗЫЛУ ИНДЕКСІ – 65380

Редакцияның мекен-жайы:
050006, Алматы қаласы, Қалқаман-3
ықшамауданы, С. Сейітов көшесі, 11 үй

Байланыс телефоны:
8 (727) 398-57-31

E-mail: qazaquni2000@gmail.com
www.qazaquni.kz

Кезекші редактор —
Зейнолла АБАЖАН

ТОО «Қазақ үні»
БИН 000540006784
ИИК KZ50856000000385541
АГФ АО «БанкЦентрКредит»
г. Алматы, БИК КСВКЗКХ, Кбе 17
Газет «Алматы-Болашақ» баспаханасында
басылды. Алматы қ., С. Мұқанов к., 223 б.
Көлемі: 6 баспа табақ

Ⓐ — материалдың жариялану ақысы төленген



СЕМЕЙЛІК ТІЛШІЛЕР ОҚУШЫЛАР ЕҢБЕГІНЕ ҚОЛДАУ БІЛДІРДІ

«Туған елге тағзым» өлкетану - зерттеу экспедициясының аясында Семей қаласындағы физика-математика бағытындағы Назарбаев Зияткерлік мектебінде «Туған қалам — Семейім» атты конференция өтті. Шаһардағы ақ мен Ертіс өзенінің жайлауы, қоқыс мәселесі жайлы өткір сұрақтар сөз болған жиынға жергілікті ғалымдар, ірі өнеркәсіп өкілдері мен журналистер қатысты.



Қонақтарға зерттеу барысында анықталған фактілерді дәлелді келтіре білген шәкірттер өздерінің ізденімпаз, ұлтжанды, еңбекқорлығымен тәнті етті.

— Сіздердің көтеріп отырған мәселелеріңіз жайлы осы залда отырған әріптестеріміздің қалам тербегені кемде-

кем. Енді міне, қала үшін «бас ауыртатын» ортақ проблемаға сіздердің үн қосып отырғандарыңыз бізді ерекше қуантады. Біз біріксек қана оң нәтижеге қол жеткізе аламыз. Сіздердей талантты жастарды қолдауға әрқашан дайынбыз, — деді республикалық «Литер»

газетінің облыстағы тілшісі Айман Шарипханова.

Конференция аясында еліміздегі бұқаралық ақпарат құралдары өкілдерінің кәсіби мерекесі қарсаңында ұзақ жылғы әріптестік еңбектері үшін журналистерге «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ, мектеп

өкімшілігі атынан Алғыс хаттар мен естелік сыйлықтар табыс етілді.

Лайықты құрметке ие болғандар арасында «Qazaqstan» ҰТА облыстағы тілшісі Ержан Жақып, «Хабар 24 kz» арнасының облыстағы тілшісі Ә.Өтешова, «Лыстағы» газетінің тілшісі А.Шарипханова, «Семей таңы» газетінің редакторы Р.Пұшпақова, «Arnapress.kz» ақпарат агенттігінің бас редакторы Р.Мусина, «Semel» телеарнасының тілшілері А.Ертісбаев, А.Кәлімбаев, «Вести Семей» газетінің тілшісі В.Донковцева, «Ертіс өңірі» газетінің дизайнері А.Рахымбаева, «Объектив Восток» ақпарат агенттігінің бас редакторы Н.Перцева сынды өз ісінің хас шеберлері болды.

qazaquni.kz

ҚАЗАҚТЫҢ МҰҢЫ МЕН ШЫНДЫҚТЫҢ ЖЫРЫ - «ҚАЗАҚ ҮНІ» ГАЗЕТІНЕ ЖАЗЫЛЫҢЫЗДАР!

ЖАЗЫЛУ ИНДЕКСІ — 65380
«Қазпошта» арқылы жазылу бағасы:

1 ай	қала	429,24	3 ай	қала	1287,72	6 ай	қала	2575,44	12 ай	қала	5150,88
1 ай	ауыл/аудан	447,86	3 ай	ауыл/аудан	1343,58	6 ай	ауыл/аудан	2687,16	12 ай	ауыл/аудан	5374,32